

Somut Olmayan Kültürel Miras Kaynaklarının Turizm Çekiciliği Kapsamında Değerlendirilmesi: Ebru Sanatı Örneği

Elbeyi PELİT^a Turgut TÜRKOĞLU^b

^a Afyon Kocatepe Üniversitesi, Afyonkarahisar, Türkiye. (elbeyipelit@aku.edu.tr)

^b Afyon Kocatepe Üniversitesi, Afyonkarahisar, Türkiye. (Turgut.turkoğlu44@gmail.com)

ÖZ

Makale Geçmişi

Gönderim Tarihi:

19.12.2019

Kabul Tarihi:

12.02.2020

Anahtar Kelimeler

Ebru Sanatı

Somut Olmayan Kültürel Miras

Kültürel Miras

Turizm Çekiciliği

Türk Kağıt Süsleme Sanatı

Turizm sektöründeki sürdürülebilirliğin sağlanmasında, turizm ürünü olarak kullanılan ürünlerin/değerlerin çeşitlendirilmesi ve korunması önemli yer tutmaktadır. Bu doğrultuda çalışmanın amacı, UNESCO Somut Olmayan Kültürel Miras (SOKÜM) Listesinde "Türk Kağıt Süsleme Sanatı" olarak yer alan ebru sanatının turizm değeri olarak kullanılabilirliği ve turizm ile etkileşiminin ortaya çıkaracağı sonuçların belirlenmesidir. Araştırmada ilk olarak, araştırma kapsamında yer alan kavramlar hakkında literatür taraması yapılarak kuramsal alt yapı ortaya konulmuştur. Araştırmanın sonraki kısmındaysa anket ve görüşme teknikleri uygulanmıştır. Bu kapsamda, Ankara, Bursa, İstanbul ve Malatya'da düzenlenen ebru sergilerine katılan ziyaretçilerden 194 anket toplanmıştır. Araştırmanın diğer anket uygulaması ise Ankara, İstanbul ve Malatya'daki 84 kursiyerle yapılmıştır. Ayrıca alanında deneyimli, ulusal ve uluslararası düzeydeki organizasyonlara katılmış ebru sanatçılarıyla görüşme yapılmıştır. Katılımcıların ankete ilişkin verdikleri cevaplar; güvenilirlik analizi, yüzde, frekans analizi ve aritmetik ortalama değerleri doğrultusunda değerlendirilerek araştırmanın amacı doğrultusunda yorumlanmıştır.

Makale Kategorisi: Araştırma Makalesi

ABSTRACT

Article History

Received

19.12.2019

Accepted:

12.02.2020

Keywords

Ebru (Marbling)

Intangible Cultural Heritage

Tourism Attractiveness

Turkish Paper Decoration

Diversification and protection of the products/values used as tourism products have an important role in ensuring sustainability in the tourism sector. In this respect, the aim of this study is to determine the usability of the art of marbling (ebru), which is in the Intangible Cultural Heritage List (ICH) of UNESCO, as a tourism asset and its degree of interaction with tourism sector. First of all, the theoretical background has been put forward by making literature review about the concepts within the scope of the research. In the next part of the study, questionnaire and interview techniques were applied. 194 questionnaires were collected from the visitors who participated in marbling (ebru) exhibitions in Ankara, Bursa, Istanbul and Malatya. The other survey was conducted with 84 trainees studying marbling (ebru) in Ankara, Istanbul and Malatya. In addition, interviews were made with marbling artists who are experienced in their fields and participated in national and international exhibitions. The participants' responses were evaluated by using reliability analysis, percentage, frequency analysis and arithmetic means.

Article Type: Research Paper

***Sorumlu Yazar/Corresponding Author:** Elbeyi PELİT

E-Posta: elbeyipelit@aku.edu.tr

Önerilen Atıf/ Suggested Citation:

Pelit, E.ve Türkoğlu, T. (2020). Somut Olmayan Kültürel Miras Kaynaklarının Turizm Çekiciliği Kapsamında Değerlendirilmesi: Ebru Sanatı Örneği. *Journal of Recreation and Tourism Research*, 7 (1), 1-30.

Bu çalışma, "Somut Olmayan Kültürel Miras Kaynaklarının Turizm Çekiciliği Kapsamında Değerlendirilmesi: Türk Kağıt Süsleme (Ebru) Sanatı Örneği" başlıklı yüksek lisans tezinden geliştirilmiştir.

1. Giriş

Kültürel miras, bir toplumun üyelerine ortak geçmişlerini anlatan, aralarındaki dayanışma ve birlik duygularını güçlendiren hazinedir. İnsanların tarih boyunca biriktirdikleri deneyimlerin ve geleneklerin devamlılığını, geleceğin doğru kurulmasını sağlamaktadır (İSMEP, 2014: 11). Kültürel miras, UNESCO tarafından somut ve somut olmayan kültürel miras olarak iki kategoride değerlendirilmektedir (Şahin, 2010: 71). Somut kültürel miras, tarihi kentler, binalar, arkeolojik sitler, kültürel alanlar (manzaralar) ve kültürel objeler ya da taşınabilir kültürel varlıklar gibi maddi kültürel değerlerin tamamını içermektedir (Yeşilbursa, 2011: 27). Somut olmayan kültürel miras (SOKÜM) ise UNESCO'nun tanımına göre (Basat, 2013); toplulukların, grupların ve kimi durumlarda bireylerin, kültürel miraslarının bir parçası olarak tanımladıkları uygulamalar, temsiller, anlatımlar, bilgiler, beceriler ve bunlara ilişkin araçlar, gereçler ve kültürel mekanlar anlamına gelmektedir. Hepsi bir bütün olarak ait olduğu toplumun geçmiş ve şu an yaşayan nesillerinin özelliklerini anlatmaktadır (Bahçe, 2009: 3).

Küreselleşmenin etkisiyle yozlaşmaya ve kaybolmaya yüz tutan kültürel miras öğeleri UNESCO tarafından bir takım sözleşmelerle korunma altına alınmaya çalışılmıştır. 17 Ekim 2003'de UNESCO Genel Kurulu'nda kabul edilerek yürürlüğe giren Somut Olmayan Kültürel Mirasın Korunması Sözleşmesi, uzun bir arayış ve hazırlık sürecinin sonunda ortaya çıkan ve SOKÜM'ü korumayı amaçlayan bir konu olarak hem uluslararası alanda hem de 2006 yılında sözleşmeye taraf olmasıyla Türkiye gündeminde yer almaya başlamıştır (Oğuz, 2008: 5; Arıoğlu ve Atasoy, 2015: 113). 2006 yılından itibaren Türkiye, sahip olduğu SOKÜM öğelerinin bu sözleşme kapsamında koruma listesine alınması için başvurmaktadır. Türkiye'nin 2018 itibarıyla 17 SOKÜM değeri bu sözleşme kapsamında değerlendirilmekte ve uluslararası düzeyde tanıtılmaktadır. Bahsedilen SOKÜM değerlerinden birisi de 2014 yılında "Türk kâğıt süsleme sanatı" başlığıyla listeye dahil edilen ebru sanatıdır.

Uzun bir tarihi geçmişe sahip olan ebru sanatının nerede ortaya çıktığı tam olarak bilinmese de sanatın korunması, yaşatılması ve sanata yapılan katkılarıyla Türk-İslam kültürüne ait geleneksel bir sanat halini almıştır. Ebru sanatının UNESCO SOKÜM Listesine girmesi ve ebru sanatıyla ilgili yapılan organizasyonların uluslararası düzeye taşınmış olması, sanatın kendine özgü yapısı sayesinde turistik ürün olarak kullanılabilirliğinin incelenmesini gerektirmektedir. Bu sayede ebru sanatı gerek kültürel tanıtım, gerek ulusal ekonomi, gerekse turizm açısından bilinçli bir şekilde geliştirilerek ve sanatın özünü koruyarak turistik ürün haline getirilebilecektir. Bu kapsamda çalışmanın amacı; UNESCO'nun SOKÜM Listesinde "Türk Kâğıt Süsleme Sanatı" olarak yer alan ebru sanatının turizm değeri olarak kullanılabilirliği ve turizm ile etkileşiminin ortaya çıkaracağı sonuçların belirlenmesidir. Çalışmada öncelikle literatür araştırmasına dayalı olarak kuramsal altyapısı sunulacak, ebru sanatında bilgi ve deneyim sahibi ebru sanatçıları, örgün ve yaygın eğitim kurumlarında ebru sanatı eğitimine katılan ebru kursiyerleri ve belirli bölgelerde ebru sanatı ile ilgili sergilere katılan ziyaretçiler ile uygulama/görüşmeler gerçekleştirilmiştir.

2. Kuramsal Çerçeve

Kültürel miras kavramının sadece elle tutulur, gözle görülür, taşınır, taşınmaz kültür varlıklarını değil, aynı zamanda SOKÜM niteliği taşıyan masalları, hikâyeleri, efsaneleri, mitleri, fıkraları ve ilgili diğer unsurları da kapsadığı unutulmamalıdır. Bu açıdan bakıldığında kültürel miras, insanın bilinen tüm zaman dilimleri içinde, yaşadığı, biriktirdiği, geliştirerek, yeni sentezlerle varoluşunu sürdürerek, zenginleştirerek ve sürekliliğini sağlayarak kendinden sonrakilere aktardığı veriler dizisi olarak, bir anlamda yaşam karşısındaki duruşu, varlığının kanıtı olarak nitelendirilebilir (Görgülü, 2007: 10). UNESCO da insanlığın sözel kültürel belleğinde yer alan bu birikimi SOKÜM olarak adlandırmaktadır (Şimşek, 2013: 226). SOKÜM yüzyılların deneyimlerinden süzülerek biçimlenmiş, kuşaktan kuşağa aktarılan bir değerler bütünüdür. Kültürel değerlerin içinde yaşadıkları çevreyle arasında derin bir bağ olup bu değerlerin şekillenmesinde tarihi ve kültürel mirasın önemli bir rolü vardır. Toplumların milli kimliklerinin, varlıklarının, kendilerine özgü yapılarının ve doğal olarak yeryüzündeki kültürel zenginliğin devamlılığı için ciddi önem taşıyan SOKÜM unsurlarının korunması, bu açıdan uluslararası bir sorumluluk ve gereklilik taşımaktadır.

Küreselleşmenin milletlerin kültürel ifade çeşitliliğini ortadan kaldırdığını düşünen UNESCO, Somut Olmayan Kültürel Mirasın Korunması Sözleşmesi'ni hazırlayarak, toplumların kültürel kimliklerinin bir parçası olarak gördükleri ve kuşaktan kuşağa aktarmak suretiyle günümüze kadar getirdikleri SOKÜM'ün korunmasını (Çelepi, 2016: 15), konuyla ilgili farkındalığın oluşturulmasını, kuşaktan kuşağa aktarımın sağlanabilmesini amaçlamıştır (Akyol, 2016: 151). Bu amacın UNESCO'ya üye devletler içinden ABD, İsrail, Avustralya gibi bir kaç ülke dışında 180'i aşkın ülke tarafından benimsenmesi, bu sözleşme metin ve öngörülerini hem entelektüel hem de siyasal anlamda ciddiye almayı ve üzerinde düşünce üretmeyi gerektirdiğini göstermektedir (Oğuz, 2007: 31). Bu kapsamda UNESCO'nun Eylül-Ekim 2003 döneminde toplanan 32. Genel Konferansı sırasında SOKÜM'ün Korunması Sözleşmesi, önce 9-14 Ekim 2003 tarihlerinde çalışmalarını yürüten Kültür Komisyonu'nda sonra da 15 Ekim 2003 tarihinde toplanan Genel Kurulda onaylanarak yürürlüğe girmiş (Oğuz, 2003: 247) ve kültür alanında yeni bir süreç başlamıştır.

Küreselleşme karşısındaki faydalarının yanı sıra SOKÜM değerleri, ortaya koydukları farklılıklar ve kendine özgü özellikleri sayesinde turizm, ekonomi, sosyal dayanışma gibi birçok farklı alanda da etkili olmaktadır. Kültürel miras değerlerinin turizm üzerindeki etkisi incelendiğinde; günümüzde kitleselliğin yapaylığı, sıradanlığı ve tatsızlığı içerisinde bunalan insanların farklı kültürleri deneyimleme isteği de dikkate değer bir gelişmedir. Nitekim bu gelişme dikkate alınarak kültürü gereksiz bir gider alanı olarak değerlendiren yaklaşımlardan vazgeçilmiş; kültür, bugünü ve geleceği besleyen temel kaynak olarak kabul edilmiştir. Deniz-kum-güneş turizminin sürekli bir gelir kaynağı olmadığı görülmüş, ülkeler turizm politikalarını gözden geçirmeye yönelmiş ve kültür turizmi politikaları oluşturmaya başlamışlardır (Göde ve Tatlıcan, 2016: 135).

Ülkeler, turizm pazarındaki değişime uyum sağlayabilmek için yerel ve kültürel değerleri ön plana çıkartmaktadır (Çapar ve Yenipınar, 2016: 107). Özellikle, çağdaş ve tarihi kültürlere ait somut ve somut olmayan değerleri görme, haklarında bilgi ve deneyim edinme amacıyla

gerçekleşen ve bununla ilgili ürün ve hizmetlerin satın alınmasına bağlı olarak doğrudan ve dolaylı faaliyetlerden oluşan bir turizm olgusu (Gülcan, 2010: 102) olan kültür turizminin talep oluşturması, ekonomik fayda sağlaması ve turizmin çeşitlenmesi için kültürel değerlerin bir yandan çağa hitap etmesi bir yandan da içinde bulunduğu kültürü ifade ederek turistik ürün haline getirilmesi gerekmektedir. El sanatı ürünleri de bir toplumun sosyo-ekonomik ve kültürel geçmişinin, birikiminin somut birer ifadesidir (Demirbulat vd. 2015: 566). Bu haliyle bölgesel olarak değişiklikler gösterebilen el sanatı ürünleri, turistik ürün olarak kullanılabilmekte ve bölgeye gelen ziyaretçiler için çekicilik oluşturabilmektedir. Turizmin özellikle kültürel boyutunda önemli bir yere sahip olan el sanatları ve el sanatı ürünleri turizmde bir zenginlik ortaya koymakta ve turistik ürün olarak potansiyel taşımaktadır. Türk-İslam kültürüne ile şekillenmiş el sanatları arasında yer alan ebru sanatı da bu kapsamda değerlendirilebilmektedir.

Ebru, kitle ya da benzeri kıvam artırıcılarla kıvamı artırılan sıvı üzerinde, güneşten etkilenmeyen ve asit ve benzeri yabancı maddeler içermeyen doğal boyaların serpilmesiyle elde edilen desenlerin, sıvının yüzeyine kapatılan kâğıda tespit edilmesiyle gerçekleştirilen bir kâğıt bezeme sanatıdır (Babaoğlu, 2013: 68). Ebru, Orta Asya dillerinden Çağataycada “hare gibi, damarlı” anlamına gelen “ebre” kelimesinden türetilmiştir. İpek Yolu ile İran'a gelen bu sanat, burada “ebri” (bulutumsu, bulut gibi) olarak isimlendirilmiştir. Yine İran'da bir yakıştırma tamlaması olarak “âb-rû” (su yüzü) olarak anılmıştır. Türklerle birlikte Anadolu'ya gelen sanat, “ebru” olarak anılmaktadır (Barutçugil, 2016). İlk uygulamalarının hangi tarihte yapıldığı kesin olarak bilinmemekle beraber ebru sanatı; dünyanın birçok yerinde “Türk kâğıdı” olarak bilinmekte ve “Turkish marbled paper”, “Turkish papier” olarak adlandırılmaktadır (Toktaş, 2012: 123).

Günümüzde geleneksel ve modern anlayış ile yapılmaya devam edilen ebru sanatı farklı bakış açıları sayesinde sanat ve zanaat olarak icra edilmektedir. Bu sayede ebru sanatının farklı coğrafyalara ve kültürlerle yayılması, günlük hayatın içinde yer tutması ve turistik bir nitelik edinmesi hız kazanmıştır. Fakat teknolojinin gelişimi, insanların istek ve ihtiyaçlarının değişikliği, ulaşılabilirliğin ve tanıtımın artması ebru sanatının üzerinde de birçok değişime yol açmıştır (Adıbelli, 2005: 42). Teknolojinin gelişmesi, sentetik ve kimyasal boyaların kullanılmaya başlanması, farklılık arayışlarının artması, farklı kültürlerle ait sanat çalışmalarından esinlenerek bunları ebru sanatına uygulamak gibi sebeplerle ebru sanatında bir takım değişiklikler ortaya koymuştur. Kimyasal boyaların kullanımı ile cam, seramik, ahşap, tekstil, deri gibi farklı yüzeylere de uygulanmaya başlanmıştır. Bu uygulamalar günlük kullanım eşyalarında ticari ve zevk açısından bir canlılık ortaya koysa dahi ebru sanatı adına kalitesizliğe gidişi hızlandırmaktadır (Sobacı, 2001: 55). Ticari veya yenilik arayışları uğruna uygulanan ve kültürel bir değer taşımayan bu uygulamalar, kültürel miras değerinin dejenere olmasına yol açmaktadır. Bahsedildiği gibi sanat ve zanaat olarak icra edilebilen ebru sanatının kullanım alanları ve bu doğrultuda turizmle ilişkisi üç alt başlıkta incelenebilmektedir.

Geleneksel Ebru ve Turizm: Çalışmalarını, Türk ebrusunun mahiyetini ve anlamını muhafaza ederek geleneksel bir zeminde devam ettiren ebru sanatçıları ebru sanatının kültürel bir ifade olarak icra edilmesinde, bu sanatın geleneksel boyutunun kültürel bir miras olarak sonraki nesillere aktarılmasında büyük önem taşımaktadır. Ziyaretçilerin farklı kültürlerin değerlerine, geleneklerine, yaşam tarzına, sanatına karşı duyduğu merak sayesinde ebru sanatının geleneksel

boyutu da her ne kadar turizm amacı ile ortaya konulmasa dahi ilgi çekmekte, ortaya konulan ebru çalışmaları bireysel veya karma sergilerde, yarışmalarda yer alınarak tanıtılmakta, ziyaretçilerin beğenisine ve satışa sunulmaktadır.

Hediyelik-Dekoratif-Gündelik Ürün Olarak Kullanımı: Geleneksel ebru sanatçıları, kimyasal boyalara ve kâğıt dışında farklı materyallerle ebru çalışılmasına karşı olsalar da çağın ilgi ve ihtiyaçları doğrultusunda (Adıbelli, 2005: 62) modern sanat anlayışı ile hareket eden sanatçılar farklı alanlarda da bu sanattan faydalanmaktadır. Böylece cam, seramik, deri, ahşap, fayans gibi yüzeylere uygulanarak çeşitli ürünlerin tasarımında kullanılan ebru, Türk-İslam kültüründen ayrılarak modern bir yaklaşım ifade etmekte ve bu yaklaşım altında turizm ürünü olarak değerlendirilebilmektedir.

Ulusal/Uluslararası Organizasyonlar: Yukarıdaki başlıklarda geleneksel ve modern ayrımına gidilerek ebru sanatının turizm ile ilişkisi üzerinde durulmuştur. Her iki yaklaşım altında da ebru tekniği ile ortaya konulan çalışmalar kültürel ve turistik bir ürün olarak değer taşımaktadır. Bu kapsamda farklı kişiler tarafından ortaya konulan çalışmalar, kendi deneyimleri, sanat anlayışları, bakış açılarıyla şekillenmekte ve ortaya çıkmaktadır. Her bir çalışmayla kendi sanat anlayışını ve düşüncesini ifade eden sanatçı, bu şekilde ortaya çıkan çalışmalarını tanıtmak için bireysel ve toplu olarak bir takım organizasyonlara dâhil olmaktadır. Ebru sanatı kapsamında düzenlenen bu organizasyonlar ekonomi, tanıtım, pazarlama, sosyo-kültürel etkileşim açısından hareketlilik sağlamaktadır. Ayrıca ebru yarışmaları, ebru günleri, akademik toplantılar, kişisel ve toplu sergiler, fuarlar gibi ulusal/uluslararası düzeydeki bu organizasyonların düzenlenmesi ile ebru sanatı turizm alanında da etkisini göstermektedir. Özellikle uluslararası organizasyonlarda farklı kültürlerin etkileşimi ve sosyal deneyimlerin, ilişkilerin ortaya çıkması, organizasyonların düzenleneceği ülkeye yapılacak turistik ziyaretlere kapı aralamaktadır.

Bu gibi çeşitli konseptlere sahip ulusal/uluslararası düzeydeki etkinliklerin (sergiler, yarışmalar, akademik faaliyetler vb.) artması ve hedef kitlenin genişlemesi, hem kültürel bir ifade ve tanıtım hem de tanıtımı yapılan sanatın kültürel bir ürün olarak arz edilmesini sağlamaktadır. Bu sayede kültürel mirasın farklı kişilerce tanınması, bölgesel ekonomiye katkı, farklı bölgelerden katılım gösteren sanatçıların ve ziyaretçilerin bir araya gelerek sosyal dayanışmanın sağlanması gibi etkiler ortaya çıkmaktadır. Belirtilen bu durumlar sayesinde, değişen ve artan turist beklentilerine cevap verebilmek için mevcut kaynakları kullanarak turistik ürünlerin kalitesini yükseltmek, farklı turistik ürünler oluşturarak turistik ürün çeşitliliğini arttırmayı (Sarkım, 2007: 161) sağlamak, hitap edilen turist profilini genişletmek mümkün olmakta ve özellikle kültür turizmine yönelik bir girişim sergilenmektedir. Bu kapsamda, ebru sanatının sahip olduğu kendine özgü sanatsal ve teknik yapısı, geleneksel ve çağdaş yorumlarıyla turizm sektöründe etkin bir rol üstlenmeye müsait durumdadır.

Araştırmanın bu bölümünde somut ve somut olmayan kültürel miras, SOKÜM'ün Korunması Sözleşmesi, ebru sanatı, kültürel mirasın ve ebru sanatının turizmle ilişkisine yönelik bilgiler verilmiştir. SOKÜM ve ebru sanatıyla ilgili ortaya konulan literatür çalışmasının, uygulama ile desteklenmesinin daha açıklayıcı olduğu düşünülmüştür. Bu kapsamda araştırmanın bir sonraki

bölümünde ebru eğitimi gören kursiyerlere ve ebru sergilerine katılan ziyaretçilere uygulanan anket çalışmasına, ebru sanatçılarıyla da yapılan görüşmelere ilişkin bulgulara yer verilmiştir.

2.1. Araştırmanın Amacı ve Önemi

Bu çalışmanın amacı, UNESCO'nun SOKÜM Listesinde "Türk Kâğıt Süsleme Sanatı" olarak yer alan ebru sanatının turizm değeri olarak kullanılabilirliği ve turizm ile etkileşiminin ortaya çıkaracağı sonuçların belirlenmesidir. Daha önce ebru sanatının turizm kapsamında değerlendirildiği herhangi bir çalışmaya rastlanmamış olması çalışmanın özgünlüğünü artıran önemli unsurlardandır. Buna ilave olarak, ebru sanatının turizm ürünü olarak değerlendirilebilirliğini inceleyerek alanda yeni bir çalışma ve bakış açısının ortaya konulması, gerekli öneriler ile gelecekteki uygulamalara yönelik tavsiyelerde bulunulması, sonraki çalışmalara ışık tutması ve araştırmanın literatüre katkısı gibi hususlar çalışmayı önemli kılan diğer etkenlerdendir.

2.2. Araştırmanın Kapsam ve Sınırlılıkları

Araştırmanın literatür kısmında SOKÜM ve ebru sanatı hakkında kuramsal çerçeve oluşturulmuş, uygulama kısmındaysa zaman, maliyet ve ulaşılabilirlik unsurları göz önüne alınarak konuya yönelik sınırlı sayıdaki kişiden bilgi toplanmıştır. Anket ve görüşme teknikleri ile geliştirilen bu çalışmada anketler, ebru kursiyerlerine ve ebru sergilerine katılan ziyaretçilere olmak üzere iki şekilde gerçekleştirilmiştir. Araştırmada karşılaşılan sınırlılıklar, uygulanan araştırma tekniklerine ve hedef kitleye göre aşağıda açıklanmıştır.

Ebru kursiyerlerine uygulanan anket çalışmasında karşılaşılan sorunlar şu şekildedir: Örgün/yaygın eğitim kurumlarına, kurs hocalarının programına, şehirlere göre kurs dönemlerinin ve günlerinin değişken olması kurs merkezleri arasındaki ulaşımı zorlaştırmıştır. Kimi örgün/yaygın eğitim kurumlarında anket uygulaması için ilgili birimlerden (müdüriyet, kurum merkezi vb.) izin alınması gerektiği ifade edilmiştir. Ayrıca, bir atölye bünyesindeki mevcut kursiyerlerin kursa farklı günlerde katılım gösteriyor olması sınırlı sayıda kursiyere ulaşılmasına sebep olmuştur. Ulaşılan kursiyerler arasında ebru eğitimine yeni başlamış, ebru sanatıyla ilgili yeterli bilgisi olmayan, olsa dahi ebru sanatının kültür ve turizm açısından önemine dair yeterli teorik/pratik deneyimin olmaması da engel oluşturmıştır. Bu tür eksikliklere karşı, yanlış bilgi verilmemesi için ucu açık soruların boş bırakılabileceği belirtilmiş ve gerekli yerlerde açıklamalarda bulunulmuştur.

Sergi ziyaretçilerine uygulanan anket çalışmasında karşılaşılan sorunlar şu şekildedir; alışveriş merkezi, belediyelerin toplu etkinlik çadırları gibi herkese açık yerlerde açılan sergilerde ziyaretçi kitlesi yoğun olmasına rağmen ebru sanatını tercih ederek, sergi amacıyla gelenlerin sayısı oldukça azdır. Kurs dönemlerinin farklılık göstermesi gibi sergi, fuar gibi organizasyonlar da şehirlere, kurumlara, kurs öğreticilerinin programlarına göre farklı zamanlarda düzenlenmektedir. Farklı şehirlerde ve farklı zamanlarda düzenlenen organizasyonlara katılmak zaman ve maliyet açısından imkânsız olduğu için ulaşımın rahat sağlanabileceği ve ebru sanatının yoğun şekilde ortaya konulduğu, ziyaretçilerin kişisel tercihi ile katılacağı ve turistik hareketliliğin olduğu bölgeler tercih edilmiştir. Ayrıca anketlerin rahatça doldurulabileceği masa, kürsü, banko gibi eşyaların kimi sergi alanında olmamasından

dolayı ziyaretçilerin anketleri doldurmak istememesi sınırlılık olarak göze çarpmıştır. Çalışmaya ilişkin diğer bir sınırlılık da evren ve örneklemin net olarak bilinmemesidir. Bu bakımdan araştırmacının ön bilgilerinden ve konuyla ilgili çalışma ve uygulamadaki gözlemlerden bu sayı hesaplanmıştır.

3. Araştırmanın Yöntemi

3.1. Veri Toplama Yöntemi

Araştırmada öncelikle SOKÜM ve ebru sanatı konularında literatür taraması yapılarak elde edilen sonuçlar/çıkarımlar ve oluşturulan kuramsal çerçeve doğrultusunda, uygulama aşamasında veri toplama yöntemi olarak anket ve görüşme tekniklerinden yararlanılmıştır.

5'li Likert derecelemesi doğrultusunda 1=Kesinlikle Katılmıyorum, 2=Az Katılıyorum, 3=Orta Düzeyde Katılıyorum, 4=Çok Katılıyorum, 5=Tamamen Katılıyorum şeklinde değerlendirilen araştırmanın nicel veri toplama kısmında ebru kursiyerlerine ve ebru sanatı ile ilgili sergi ve organizasyonlara katılım gösteren ziyaretçilere olmak üzere iki farklı anket uygulaması yapılmıştır. Ziyaretçilere uygulanan anket çalışması ile mevcut sergiye neden katıldığı, sergi hakkındaki ve ebru sanatının turizm ile ilişkisine dair görüşleri değerlendirilmiştir. Uygulanan anket dört bölümde hazırlanmıştır. Birinci bölümde sergi ziyaretine gelen katılımcıların demografik (yaş, cinsiyet, medeni durum, eğitim durumu, meslek) özelliklerini belirlemeyi amaçlayan beş kapalı uçlu soru hazırlanmıştır. Anketin ikinci kısmında, Poria, Butler ve Airey'in (2003) "Tourism, Religion and Religiosity: A Holy Mess" başlıklı çalışmalarında uyguladıkları ölçekten yola çıkılarak ilk beş soru sergiye katılan ziyaretçilerin motivasyonlarını belirlemek amacıyla hazırlanmıştır. Sonraki beş soruda SOKÜM değerlerine ilişkin yapılmış çalışmaların literatür incelemesinden (Çolakoğlu, 2006; Yakıcı, 2010; Kasımoğlu, 2011) yola çıkılarak ebru sanatının sosyo-kültürel etkisi, tanıtım, ekonomi ve turizm üzerine faydalarına ilişkin ziyaretçi görüşlerinin belirlenmesi amaçlanmıştır. Sonraki beş soruysa ziyaretçilerin, katıldıkları sergi hakkındaki memnuniyet düzeyini belirlemeye yönelik hazırlanmıştır. İlgili anketin son kısmındaysa ziyaretçilerin ebru sanatına ve sergiye dair genel görüşlerini belirlemeye yönelik açık uçlu sorular yöneltilmiştir.

Araştırmada ikinci olarak ebru kursiyerlerine anket uygulaması yapılmıştır. Ebru kursiyerlerine uygulanan anket üç bölümden oluşmaktadır. İlgili anketin birinci bölümünde, ebru kursiyerlerinin demografik (cinsiyet, medeni durum, yaş, eğitim, meslek) özelliklerini belirlemeyi amaçlayan kapalı uçlu sorulara yer verilmiştir. Anketin ikinci bölümünde; kursiyerlerin kültürel miras kavramına ve kapsadığı değerlere yönelik görüşlerini belirlemeye yönelik Akbaba (2014)'nın "Developing attitude towards cultural heritage scale: A validity and reliability study" başlıklı çalışmasından yararlanılarak hazırlanmıştır. Sonraki on iki soruysa konuyla ilgili gerçekleştirilen literatür taramasından ve bu kapsamda yapılan çalışmalardan (Şahin vd, 2011; Büyükokutan, 2012; Kurgun ve Yumuk, 2013; Demir, 2015; Atlı, 2016) yararlanılarak, Şahbaz ve Karaçar'ın (2013) "Yerel Çekiciliklerin Turizme Kazandırılmasına Yönelik Yöre Halkının Tutumları: Çankırı Tuz Mağarası Örneği" çalışmasından faydalananarak ebru sanatının sosyo-kültürel, tanıtım, ekonomi, turizm açısından etkilerini incelenmesine

yönelik hazırlanmıştır. İlgili anketin son bölümünde, ebru sanatının turizm açısından etkin şekilde değerlendirilmesine yönelik görüşlerin sorulduğu iki açık uçlu ve kursiyerlerin ebru sanatı sayesinde turistik faaliyetlere katılımını değerlendirecek 2 kapalı uçlu soru bulunmaktadır.

Araştırmanın nitel kısmındaysa ebru sanatıyla ilgili teknik ve teorik bilgi ve deneyimi olan, yurtiçi/yurtdışı organizasyonlara katılmış ebru sanatçılarıyla görüşme yapılmıştır. Görüşme soruları araştırmanın amacı göz önüne alınarak ebru sanatının turizmle ilişkisini, turizm ürünü olarak kullanılabilirliğini, turizm ürünü olarak kullanılırken dikkat edilmesi gereken noktaları belirleyeme yönelik hazırlanmıştır.

3.2. Evren ve Örneklem

Araştırmanın hedef kitlesini ebru sanatı ile ilgili organizasyonlara katılan ziyaretçiler, ebru kursiyerleri ve alanında deneyim sahibi ebrucular oluşturmaktadır. Araştırmanın zaman, maliyet, ulaşılabilirlik ve kontrol güçlükleri açısından kısıtlılıklara sahip olduğu için evrenin tamamına ulaşmanın mümkün olmayacağı düşünülmüştür. Bu bağlamda evrenin tamamı yerine, örneklem seçilerek anket uygulaması gerçekleştirilmiştir. Ancak anket uygulamasının gerçekleştirileceği ve evreni ifade edebilecek örneklem belirlenmesinde bazı sorunlarla karşılaşmıştır. “Araştırmanın Kapsam ve Sınırlılıkları” bölümünde de yer verilen bu sorunlar neticesinde araştırmanın evren ve örneklemi belirlemek imkânsızlaşmaktadır. Bu durum karşısında araştırmacının deneyimleri doğrultusunda amaçlı (kasti) örnekleme yöntemi seçilmiştir. Ural ve Kılıç (2013: 43) amaçlı (kasti) örnekleme yönteminde araştırmacının, örnekleme dâhil edilecek birimleri önceki bilgi, deneyim ve gözlemlerinden hareketle araştırmanın amacına uygun olarak kendi yargısıyla belirleyeceğini, kendi yargı ve değerlendirmeleriyle hareket ettiği için evren hakkında fikir sahibi olması gerektiğini belirtmiştir. Bu doğrultuda uygulamanın ilk bölümünü oluşturan ebru ile ilgili organizasyonlara katılan ziyaretçilere uygulanacak anket çalışmasında hedef kitle olarak, evreni temsil edebilmesi açısından ebru sanatı ile ilgili organizasyonların yoğun olarak gerçekleştirildiği İstanbul, Ankara, Bursa ve araştırmacının ulaşım kolaylığı göz önüne alınarak Malatya’daki sergi ziyaretçileri seçilmiştir. Bu kapsamda; 2-8 Ekim 2017 Bahtiyar Ebru Evi 11. Geleneksel Ebru ve Kaat’ı Sergisi (Ankara), 19-25 Ekim 2017 İstanbul Sanatları Sergisi (İstanbul), 24-31 Ekim 2017 Gönülden Ebru Sergisi (İstanbul), 16-17 Aralık 2017 Ebru ve Tezhip Günleri (Malatya), 5-10 Şubat 2018 Eslafın İzinde Ebru Sergisi (Bursa), 11-13 Mayıs 2018 4. El Emegi Göz Nuru Sergisi ve Öğrenme Şenlikleri (Malatya), 8-24 Kasım 2018 Nakş-ı Ber-ab Sergisi (İstanbul) tarih ve isimli sergilerde anket uygulaması yapılmış ve 194 kişiye ulaşılmıştır.

Araştırmanın ikinci kısmındaysa ebru kursiyerlerinin ebru sanatının turizm açısından önemine ve turizm ile uyumlu şekilde uygulanabilirliğine dair görüşlerini belirlemeye yönelik anket uygulaması gerçekleştirilmiştir. Bu kapsamda; İstanbul ve Ankara’daki ve araştırmacının ulaşım kolaylığından dolayı Malatya’da mevcut olan ebru sergiler, kurs merkezleri ziyaret edilerek kursiyerlere ulaşılmaya çalışılmıştır. Araştırmanın kapsam ve sınırlılıkları başlığı altında yer verilen sebeplerden dolayı sınırlı sayıda kişiye ulaşılmıştır. İlgili anket uygulamasında 84 kişiye ulaşılmıştır.

Araştırmanın üçüncü kısmında ebru sanatının mevcut durumunu, ebru sanatıyla ilgili uygulamaların ve organizasyonların turizm açısından önemini belirlemeye yönelik ebru sanatçılarıyla mülakat (görüşme) gerçekleştirilmiştir. Bu kapsamda; ebru sanatıyla ilgili teknik ve teorik bilgi ve deneyimi olan, yurtiçi/yurtdışı organizasyonlara katılmış ebru sanatçılarıyla (Atilla Can, Ayşen Avcı Çavdar, Bahtiyar Hıra, Esra Ünal, Hikmet Barutçugil, İsmail Tirkeş, Kamuran İşcan, Tuba Azaklı, Uğur Taştan ve Yusuf Akkaya) görüşme yapılmış ve kendi bilgileri dâhilinde isimleri belirtilmiştir.

3.3. Veri Analiz Yöntemi

Araştırmaya ilişkin toplanan veriler SPSS paket programı aracılığıyla çözümlenmiştir. Araştırmada, çalışanların demografik ve bazı bireysel özelliklerine göre dağılımı frekans ve yüzde yöntemi ile verilmiştir. Ebru sanatı ile ilgili organizasyonlara katılan ziyaretçilerin ve ebru kursiyerlerinin görüşlerinin, frekans, yüzde dağılımı, aritmetik ortalama ve standart sapma değerleri hesaplanarak betimlenmiş ve araştırmanın amacı doğrultusunda yorumlanmıştır.

Buna ilave olarak uygulanan anket formlarının güvenilirlik analizinin tespitinde ise Cronbach's Alpha katsayısından faydalanılmıştır. Uygulanan anketlere ilişkin güvenilirlik analizi sonuçları Tablo 1'de verilmiştir.

Tablo 1. Uygulanan Anketlere Yönelik Güvenirlik Analizi

Ziyaretçiler	İfade Sayısı	Cronbach's Alpha
Sergiyi Ziyaret Etme Nedenleri	5	0,72
Ebru Sanatının ve İlgili Organizasyonların Bireysel, Çevresel ve Ulusal Etkileri	5	0,73
Sergi ile İlgili Memnuniyet Düzeyleri	5	0,75
Genel	15	0,84
Kursiyerler		
Kültürel Miras	5	0,63
Ebru Sanatının Çevresel Etkileri	7	0,71
Ebru Sanatının Turizme Etkileri	5	0,80
Genel	17	0,84

Tablo 1 doğrultusunda ebru sanatı ile ilgili organizasyonlara katılan ziyaretçilere uygulanan anket çalışmasının geneline bakıldığında Cronbach'a Alpha 0,84 çıkmıştır. Ebru kursiyerlerine uygulanan anket çalışmasının güvenilirlik analizinde ise Cronbach's Alpha değeri 0,63 ile 0,80 arasındadır. İlgili anketin geneline bakıldığında Cronbach'a Alpha değeri 0,84'dür. Bu doğrultuda ilgili anket çalışmalarının güvenilirlik düzeyinin yüksek olduğu belirtmek mümkündür (Ural ve Kılıç, 2013: 280).

4. Araştırmanın Bulguları

4.1.Ebru Sergilerine Katılan Ziyaretçilere Uygulanan Anket Çalışmasına Yönelik Betimsel İstatistikler

Çalışmasının bu kısmında ebru sanatıyla ilgili organizasyonlara katılan ziyaretçilerin bireysel özellikleri, sergi hakkındaki görüşlerini ve ebru sanatının turistik, sosyal, ekonomik etkileri ile ilgili görüşleri doğrultusundaki her bir ifadeye ilişkin yüzde, frekans ve aritmetik ortalamaları, ilgili alt boyutlara göre gruplandırılarak tablolar halinde sunulmuş ve yorumlanmıştır. Tablo 2’de Ebru Sanatı İle İlgili Organizasyonlara Katılan Ziyaretçilerin Bireysel Özelliklerine İlişkin Bulgular Sunulmuştur.

Tablo 2. Ebru Sergisine Katılan Ziyaretçilerin Bireysel Özelliklerine İlişkin Bulgular

Bireysel Değişkenler		f	%	Bireysel Değişkenler		f	%
Cinsiyet	Bay	54	27,8	Medeni Durum	Evli	64	33,0
	Bayan	140	72,2		Bekar	130	67,0
Eğitim Durumu	İlköğretim	4	2,1	Meslek	Memur	32	16,5
	Lise	43	22,2		Emekli	20	10,3
	Üniversite	147	75,8		İşçi	9	4,6
Yaş	15-20 Yaş Arası	40	20,6		Serbest Meslek	9	4,6
	21-30 Yaş Arası	77	39,7		Ev Hanımı	16	8,2
	31-40 Yaş Arası	34	17,5		Öğrenci	95	49,0
	41 Yaş ve Üzeri	43	22,2		Diğer	13	6,7

n: 194

Sergi ziyaretçilerine uygulanan anket çalışmasına ilişkin verilen cevaplar incelendiğinde araştırmada kullanılan ölçek derecelendirmesine göre $\bar{X}=4,16$ aritmetik ortalama değeri ile “çok katılıyorum” seçeneğinin üstünde görüş bildirildiği anlaşılmaktadır.

Tablo 3. Ebru Sergisine Katılan Ziyaretçilerin Sergiyi Tercih Etme Motivasyonuna İlişkin Betimsel İstatistikler

İfadeler		Katılım Düzeyi					$\bar{X}$	s.s.	Genel	
	f %	Kesinlikle (1)	Az (2)	Orta (3)	Çok (4)	Tamamen (5)			$\bar{X}$	s.s.
Sergiyi ziyaret etme sebepleri										
Bu sergiyi, ebru sanatının kültürümün bir parçası olduğu için ziyaret ettim.	f	7	6	27	42	112	4,26	1,04	3,75	1,21
	%	3,6	3,1	13,9	21,6	57,7				
Bu sergiyi, ebru sanatını merak ettiğim için ziyaret ettim.	f	3	7	30	51	103	4,25	0,95		
	%	1,5	3,6	15,5	26,3	53,1				
Bu sergiyi, günlük stres ve sıkıntıdan kaçınmak amacıyla ziyaret ettim.	f	33	34	48	33	46	3,12	1,40		
	%	17,0	17,5	24,7	17,0	23,7				
Bu sergiyi, diğer ebru severler ile bir arada bulunmak için ziyaret ettim.	f	30	37	31	35	61	3,30	1,47		
	%	15,5	19,1	16,0	18,0	31,4				
Bu sergiyi ebru sanatı hakkında yeni bir şeyler öğrenmek için ziyaret ettim.	f	11	18	41	52	72	3,80	1,19		
	%	5,7	9,3	21,1	26,8	37,1				

Tablo 3’de araştırmaya katılan ziyaretçilerin sergiyi tercih etme sebeplerine ilişkin betimsel istatistikler sunulmuştur. Tablo 3’e göre katılımcıların sergiyi ziyaret etme sebeplerine ilişkin ($\bar{X}=3,75$) cevapları arasında yer alan “bu sergiyi, ebru sanatının kültürünün bir parçası olduğu için ziyaret ettim” ifadesine verdiklerin cevaplar incelendiğinde katılımcıların; %3,6’sının “kesinlikle katılmıyorum”, %3,1’inin “az katılıyorum”, %13,9’unun “orta düzeyde katılıyorum”, %21,6’sının “çok katılıyorum” ve %57,7’sinin “tamamen katılıyorum” şeklinde olduğu anlaşılmaktadır. İlgili ifadeye ilişkin aritmetik ortalama değeri ($\bar{X}=4,26$) ise katılımcıların sergiyi tercih etme sebepleri arasında ebru sanatının kültürel bir değer taşıyor olmasının diğer seçeneklere göre daha öncelikli olduğunu ortaya koymaktadır.

Tablo 4. Ebru Sergisine Katılan Ziyaretçilerin Ebru Sanatı ile İlgili Organizasyonların Diğer Etkilerine Yönelik Görüşlerine İlişkin Betimsel İstatistikler

İfadeler		Katılım Düzeyi					$\bar{X}$	s.s.	Genel	
		Kesinlikle (1)	Az (2)	Orta (3)	Çok (4)	Tamamen (5)			$\bar{X}$	s.s.
Ebru Sanatının ve İlgili Organizasyonların Bireysel, Çevresel ve Ulusal Etkileri										
Ebru sanatı ile ilgili sergi, fuar gibi organizasyonların sanatçıların ve sanatseverlerin bir araya gelmesini sağladığını düşünüyorum.	f	3	3	19	46	123	4,45	0,85	4,22	0,96
	%	1,5	1,5	9,8	23,7	63,4				
Ebru sanatı ile ilgili sergi, fuar gibi organizasyonların, insanların sosyalleşmesinde etkili olduğunu düşünüyorum.	f	2	2	19	40	131	4,52	0,79		
	%	1,0	1,0	9,8	20,6	67,5				
Ebru sanatının sergi, fuar gibi organizasyonlar ile daha geniş kitleye hitap ettiğini düşünüyorum.	f	5	4	23	45	117	4,36	0,95		
	%	2,6	2,1	11,9	23,2	60,3				
Ebru sanatı ile ilgili organizasyonların, bölgeye turist çekeceğini düşünüyorum.	f	13	25	51	38	67	3,62	1,26		
	%	6,7	12,9	26,3	19,6	34,5				
Ebru sanatı ile ilgili sergi, fuar gibi organizasyonlar kültür turizminin gelişmesini sağlamaktadır.	f	3	6	42	50	93	4,15	0,96		
	%	1,5	3,1	21,6	25,8	47,9				

Tablo 4’de araştırmaya katılan katılımcılara sergi, fuar gibi organizasyonların sosyal, kültürel, ekonomik ve turistik etkisini belirlemeye yönelik sorulan sorulara ilişkin betimsel istatistikler sunulmuştur. Tablo 4’e göre sergi fuar gibi organizasyonların oluşturduğu etkiyi belirlemeye yönelik sorular ($\bar{X}=4,22$) arasında yer alan “ebru sanatı ile ilgili sergi, fuar gibi organizasyonların, insanların sosyalleşmesinde etkili olduğunu düşünüyorum.” ifadesine verilen cevaplar incelendiğinde katılımcıların; %1’i “kesinlikle katılmıyorum”, %1’i “az katılıyorum”, %9,8’i “orta düzeyde katılıyorum”, %20,6’sı “çok katılıyorum” ve %67,5’i “tamamen katılıyorum” şeklinde cevap verdikleri anlaşılmaktadır. İlgili ifadeye ilişkin aritmetik ortalama değeri ($\bar{X}=4,52$), katılımcıların bu konuya ilişkin görüşlerinin sergi, fuar gibi organizasyonların diğer etkilerine göre daha üst düzeyde olduğunu göstermektedir.

Tablo 5’de katılımcıların ebru sanatıyla ilgili organizasyonlara yönelik memnuniyet düzeyine ilişkin betimsel istatistiklere yer verilmiştir. Ebru sanatıyla ilgili organizasyonlara katılan ziyaretçilerin görüşleri ($\bar{X}=4,51$) incelendiğinde “bu tür organizasyonların devam etmesi gerektiğini düşünüyorum” ifadesine, ziyaretçilerin “kesinlikle katılmıyorum” ve “az katılıyorum” seçeneklerini işaretlemediği, %78,9’unun “tamamen katılıyorum” cevabını verdiği anlaşılmaktadır. İlgili ifadeye ilişkin aritmetik ortalama değeri ($\bar{X}=4,76$) ise katılımcıların bu konuya ilişkin görüşlerinin ilgili organizasyonlara yönelik memnuniyet düzeylerine ilişkin diğer ifadelere göre daha olumlu olduğunu göstermektedir.

Tablo 5. Ebru Sergisine Katılan Ziyaretçilerin Ebru Sanatı ile İlgili Organizasyonlara Yönelik Memnuniyet Düzeyine İlişkin Betimsel İstatistikler

İfadeler		Katılım Düzeyi					$\bar{X}$	s.s.	Genel	
		Kesinlikle (1)	Az (2)	Orta (3)	Çok (4)	Tamamen (5)			$\bar{X}$	s.s.
İlgili Organizasyonlara Yönelik Memnuniyet Düzeyi										
Bu organizasyon sayesinde ebru sanatına olan ilgim arttı.	f	9	6	39	49	91	4,06	1,10	4,51	0,76
	%	4,6	3,1	20,1	25,3	46,9				
Bu organizasyondan memnun kaldığımı düşünüyorum.	f	2	2	14	44	132	4,55	0,76		
	%	1,0	1,0	7,2	22,7	68,0				
Çevremdeki insanlara sergilere katılmalarını tavsiye edeceğim.	f	0	6	13	44	131	4,54	0,75		
	%	0,0	3,1	6,7	22,7	67,5				
Bu tür organizasyonların devam etmesi gerektiğini düşünüyorum.	f	0	0	5	36	153	4,76	0,48		
	%	0,0	0,0	2,6	18,6	78,9				
İlerleyen zamanda bu gibi organizasyonlara tekrar katılmayı düşünüyorum.	f	1	4	9	32	148	4,65	0,71		
	%	0,5	2,1	4,6	16,5	76,3				

Tablo 6’da araştırmaya katılan ziyaretçilerin ebru sanatı ile ilgili sanat ve sergi yönünden deneyimlerine ilişkin betimsel istatistiklere yer verilmiştir. Tabloya bakıldığında araştırmaya katılan katılımcıların %38,7’sinin daha önce ebru eğitimi aldığı, %61,3’ünün ise ebru eğitimi almadığı, %75,3’ünün ebru ile ilgili sergi, fuar gibi organizasyonlara en az bir kere katılım gösterdiği anlaşılmaktadır.

Tablo 6. Ebru Sergisine Katılan Ziyaretçilerin Ebru Sanatı ve İlgili Organizasyonlara Yönelik Deneyimlerine İlişkin Betimsel İstatistikler

İfadeler		Katılım Düzeyi		$\bar{X}$	s.s.	Genel	
Ziyaretçilerin Ebru Sanatı ve İlgili Organizasyonlara Yönelik Deneyimi		Evet	Hayır			$\bar{X}$	s.s.
Daha önce ebru eğitimi aldınız mı?	f	75	119	1,61	0,48	1,43	0,46
	%	38,7	61,3				
Daha önce ebru sanatı ile ilgili sergi, fuar gibi organizasyonları ziyaret ettiniz mi?	f	146	48	1,24	0,43		
	%	75,3	24,7				

Sergi ziyaretçilerine uygulanan anket çalışmasının son kısmında sergi ziyaretçilerinin, ebru sanatı ile ilgili organizasyonların turizme katkısına dair görüşlerini belirlemeye yönelik, “bu gibi sergi ve etkinliklerin turizm açısından ne gibi katkısı olmaktadır?” şeklinde açık uçlu bir soru yöneltilmiştir. İlgili soruya verilen cevaplar incelendiğinde ebru sanatı ile ilgili organizasyonların; “kültürel değerlerin ve kültürel zenginliğin tanıtılması”, “halkın sanata olan ilgisinin ortaya çıkması”, “sanat anlayışını geliştirmesi”, “kültürel gelişimin olması”, “yerel halkın kendi sanatını tanıması, küçük ölçekli sergilerin bireysel, büyük ölçekli sergilerin toplumsal hareketlilik sağlaması”, “el sanatlarının yaşatılması ve sonraki kuşaklara aktarılması”, “sanatın ve ülkenin tanıtımını sağlaması”, “satılan eserlerin ekonomiye katkı

sağlaması”, “kültür turizmine katkı sağlaması”, “sanatseverleri bir araya getirmesi”, “sergi için ziyarete gelenlerin bölgeyi gezmek isteyebileceği” şeklinde olumlu etkilerinin olacağı belirtilmiştir.

İlgili soruya verilen diğer cevaplar incelendiğinde; “sergi tanıtımlarının yeterince yapılmadığı ve daha iyi yapılması gerektiği”, “sergi tanıtımları başarılı şekilde yapılırsa ilginin artacağı”, “küçük çaplı organizasyonların bir katkı sağlamayacağı”, “Türk kültürünü başta kendi insanımıza olmak üzere insanlara tanıtmak için daha geniş organizasyonların yapılması gerektiği”, “gerek kurum ve kuruluşlar gerekse vatandaşlar tarafından yeterli ilginin gösterilmediği”, “sergilerin düzenli ve daha kapsamlı bir şekilde yapılması gerektiği”, “bu tür etkinliklerin artması gerektiği” şeklinde görüşlere de yer verilmiştir.

Bu bölümde ebru sanatı ile ilgili düzenlenen organizasyonlara katılan ziyaretçilere uygulanan anket çalışmasına dair analizlere yer verilmiştir. Çalışmanın sonraki bölümünse ise ebru sanatının turizme uygulanabilirliğine dair görüşlerini belirlemeye yönelik ebru kursiyerlerine uygulanan anket çalışmasına yer verilmiştir.

3.2.Ebru Kursiyerlerine Uygulanan Anket Çalışmasına İlişkin Betimsel İstatistikler

Bu bölümde araştırmanın ikinci hedef kitlesi olan ebru kursiyerlerine yönelik uygulanan anket çalışmasına ilişkin betimsel istatistiklere yer verilmiştir.

Tablo 7’de ebru sanatı ile ilgili organizasyonlara katılan ziyaretçilerin bireysel özelliklerine ilişkin bulgular sunulmuştur.

Tablo 7. Ebru Kursiyerlerinin Bireysel Özelliklerine İlişkin Bulgular

Bireysel Değişkenler		f	%	Bireysel Değişkenler		f	%
Cinsiyet	Bay	20	23,8	Medeni Durum	Evli	21	25,0
	Bayan	64	76,2		Bekar	63	75,0
Eğitim Durumu	İlköğretim	3	3,6	Meslek	Memur	13	16,5
	Lise	37	44,0		Emekli	1	1,2
	Üniversite	44	52,4		İşçi	2	2,4
Yaş	15-20 Yaş Arası	35	41,7		Serbest Meslek	3	3,6
	21-30 Yaş Arası	25	29,8		Ev Hanımı	14	16,7
	31-40 Yaş Arası	10	11,9		Öğrenci	48	57,1
	41 Yaş ve Üzeri	14	16,7		Diğer	3	3,6

Ebru kursiyerlerine uygulanan anket çalışmasına ilişkin verilen cevaplar incelendiğinde araştırmada kullanılan ölçek derecelendirmesine göre $\bar{X}=3,97$ aritmetik ortalama değeri ile “orta düzeyde katılıyorum” seçeneğinin üstünde görüş bildirildiği anlaşılmaktadır.

Tablo 8. Ebru Kursiyerlerinin Kültürel Mirasa Yönelik Görüşlerine İlişkin Betimsel İstatistikler

İfadeler		Katılım Düzeyi					$\bar{X}$	s.s.	Genel	
		Kesinlikle (1)	Az (2)	Orta (3)	Çok (4)	Tamamen (5)			$\bar{X}$	s.s.
Kültürel Miras										
Geçmiş kuşaklara ait kültürel değerler, korunması gereken birer miras niteliği taşımaktadır.	f	2	0	4	7	71	4,72	0,76	4,15	0,84
	%	2,4	0	4,8	8,3	71,0				
Kültürel miras değerleri, toplumsal kimliğin bir göstergesi niteliğindedir.	f	1	0	4	14	65	4,69	0,67		
	%	1,2	0	4,8	16,7	77,4				
Ülkemizde kültürel mirasa yeterli önem verilmektedir.	f	8	26	36	7	7	2,75	1,02		
	%	9,5	31,0	42,9	8,3	8,3				
Kültürel mirasın tanıtımı, yerel halkın ve ulusal ekonominin gelişmesini sağlamaktadır.	f	1	2	17	24	40	4,19	0,92		
	%	1,2	2,4	20,2	28,6	47,6				
Somut olmayan kültürel miras değerleri, kültürün devamlılığı için canlı tutulmalıdır.	f	1	1	10	21	51	4,42	0,84		
	%	1,2	1,2	11,9	25,0	60,7				

Tablo 8’de araştırmaya katılan kursiyerlerin kültürel miras ile ilgili görüşlerine ilişkin betimsel istatistikler sunulmuştur. Tablo 8’e göre ebru kursiyerlerinin kültürel mirasa ilişkin ($\bar{X}=4,15$) cevapları incelendiğinde “geçmiş kuşaklara ait kültürel değerler, korunması gereken birer miras niteliği taşımaktadır” ifadesine katılımcıların %2,4’ünün “kesinlikle katılmıyorum”, %4,8’inin “orta düzeyde katılıyorum”, %8,3’ünün “çok katılıyorum”, %71,0’ının ise “tamamen katılıyorum” şeklinde olduğu anlaşılmaktadır. İlgili ifadeye ilişkin aritmetik ortalama değeri ($\bar{X}=4,72$), kursiyerlerin kültürel mirasın korunması gerektiğine yönelik cevaplarının olumlu yönde olduğunu göstermektedir.

Tablo 9’da ebru kursiyerlerinin ebru sanatının çevresel etkilerine yönelik görüşlerine ilişkin betimsel istatistikler verilmiştir. Tablo 9 incelendiğinde “ebru sanatı, Türk-İslam kültürünün tanıtımı açısından önemlidir” ifadesinin $\bar{X}=4,44$ ortalama ile daha fazla kabul görmüştür. İlgili soruya verilen cevaplar incelendiğinde kursiyerlerin %1,2’si “kesinlikle katılmıyorum”, %2,4’ü “az katılıyorum”, %9,5’i “orta düzeyde katılıyorum”, %25,0’ı “çok katılıyorum”, %61,9’u “tamamen katılıyorum” şeklinde görüş bildirmiştir.

Tablo 9. Ebru Kursiyerlerinin Ebru Sanatının Çevresel Etkilerine Yönelik Görüşlerine İlişkin Betimsel İstatistikler

İfadeler		Katılım Düzeyi					$\bar{X}$	s.s.	Genel	
		Kesinlikle (1)	Az (2)	Orta (3)	Çok (4)	Tamamen (5)			$\bar{X}$	s.s.
Ebru Sanatının Çevresel Etkileri										
Medyada ebru sanatı ile ilgili haber ve programlara yeterince yer verildiğini düşünüyorum.	f	22	37	17	4	4	2,17	1,03	3,87	0,97
	%	26,2	44,0	20,2	4,8	4,8				
Ebru sanatı, Türk-İslam kültürünün tanıtımı açısından önemlidir.	f	1	2	8	21	52	4,44	0,85		
	%	1,2	2,4	9,5	25,0	61,9				
Ebru sanatı ile ilgili yapılan sergi, fuar gibi organizasyonlar ülke tanıtımında etkilidir.	f	2	11	9	27	35	3,97	1,12		
	%	2,4	13,1	10,7	32,1	41,7				
Ebru sanatı ile ilgili yapılan sergi, fuar gibi organizasyonlar sanatçıların ve sanatseverlerin bir araya gelmesini sağlamaktadır.	f	0	4	14	20	46	4,28	0,91		
	%	0,0	4,8	16,7	23,8	54,8				
Ebru sanatı ile ilgili yapılan sergi, fuar gibi organizasyonlara katılmak insanın sosyalleşmesi üzerinde etkilidir.	f	1	3	14	19	47	4,28	0,95		
	%	1,2	3,6	16,7	22,6	56,0				
Ebru sanatı ile ilgili yapılan sergi, fuar gibi organizasyonlar halkın kültürel açıdan bilinçlenmesini sağlamaktadır.	f	0	2	11	24	47	4,38	0,80		
	%	0,0	2,4	13,1	28,6	56,0				
Ebru sanatı ile ilgili yapılan sergi, fuar gibi organizasyonlar bölgeye ekonomik açıdan katkı sağlamaktadır.	f	2	14	24	17	27	3,63	1,16		
	%	2,4	16,7	28,6	20,2	32,1				

Tablo 10. Ebru Kursiyerlerinin Ebru Sanatının Turizme Etkilerine Yönelik Görüşlerine İlişkin Betimsel İstatistikler

İfadeler		Katılım Düzeyi					$\bar{X}$	s.s	Genel	
Ebru Sanatının Turizme Etkileri		Kesinlik e (1)	Az (2)	Orta (3)	Çok (4)	Tamame n (5)			$\bar{X}$	s.s
Ebru sanatı ile ilgili yapılan sergi, fuar gibi organizasyonlar kültür turizminin gelişmesini sağlamaktadır.	f	1	3	19	30	31	4,03	0,92	3,91	1,05
	%	1,2	3,6	22,6	35,7	36,9				
Ebru sanatı, ülke turizmi açısından çekicilik sağlamaktadır.	f	2	11	15	23	33	3,88	1,14		
	%	2,4	13,1	17,9	27,4	39,3				
Ebru sanatı ile ilgili yapılan sergi, fuar gibi organizasyonlar bölgedeki diğer kültürel ve tarihi değerlerin de ziyaret edilmesine fırsat sağlamaktadır.	f	2	4	20	26	32	3,97	1,01		
	%	2,4	4,8	23,8	31,0	38,1				
Ebru sanatı ile ilgili yapılan sergi, fuar gibi organizasyonların turizme yönelik bölgelerde yapılması, turist çekme açısından daha önemlidir.	f	2	6	22	22	32	3,90	1,07		
	%	2,4	7,1	26,2	26,2	38,1				
Ebru sanatı ile ilgili yapılan sergi, fuar gibi organizasyonların turizm açısından geri kalmış bölgelerde yapılması, bölge turizminin gelişmesi sağlayacaktır.	f	1	13	20	21	29	3,76	1,12		
	%	1,2	15,5	23,8	25,0	34,5				

Tablo 10’da ebru kursiyerlerinin ebru sanatının turizme etkilerine yönelik görüşlerine ilişkin betimsel istatistiklere ($\bar{X}=3,91$) yer verilmiştir. Ebru kursiyerlerinin ebru sanatının turizme etkilerine yönelik görüşleri incelendiğinde, “ebru sanatı ile ilgili yapılan sergi, fuar gibi organizasyonların kültür turizminin gelişmesini sağlamaktadır” ifadesi ($\bar{X}=4,03$) aritmetik ortalama ile ön plana çıkmaktadır. Tablo 10’a bakıldığında kursiyerlerin ilgili ifadeye; %1,2 “kesinlikle katılmıyorum”, %3,6 “az katılıyorum”, 22,6 “orta düzeyde katılıyorum”, %35,7 “çok katılıyorum”, %36,9 “tamamen katılıyorum” şeklinde cevap verildiği görülmektedir.

Tablo 11. Ebru Kursiyerlerinin Ebru Sanatı ile İlgili Organizasyon Deneyimlerine Yönelik Betimsel İstatistikler

İfadeler		Katılım Düzeyi		$\bar{X}$	s.s.	Genel	
Ebru Sanatı ile İlgili Organizasyon Deneyimi		Evet	Hayır			$\bar{X}$	s.s.
Daha önce farklı bir ilde/ülkede yapılan ebru ile ilgili organizasyonlara katıldınız mı?	f	18	66	0,17	0,41	0,14	0,37
	%	21,4	78,6				
İlerleyen zamanda ebru ile ilgili organizasyonlara katılmayı düşünüyor musunuz?	f	73	11	0,11	0,33		
	%	86,9	13,1				

Tablo 11 incelendiğinde ankete katılan ebru kursiyerlerinin %21,4'ünün daha önce farklı bir ilde/ülkede yapılan ebru ile ilgili organizasyonlara katıldığı, %78,6'sının ise katılmadığı görülmektedir. Diğer soruya verilen cevaplar incelendiğinde katılımcıların %86,9'unun ilerleyen zamanda ebru sanatı ile ilgili organizasyonlara katılmadı düşündüğü, %13,1'inin ise düşünmediği sonucuna ulaşılmıştır.

Ebru kursiyerlerine uygulanan anket çalışmasının son kısmında ebru sanatının turizm ile ilgisi belirlemeye yönelik “ebru sanatının tanıtılması ve ülke turizmine katkısı için yapılmakta olan organizasyonlar yeterli mi? Bunların dışında neler yapılabilir?” ve “ebru sanatında ticari amacın ön planda tutulması ne gibi sonuçlar ortaya koyar?” şeklinde iki açık uçlu soru yöneltilmiştir. “Ebru sanatının tanıtılması ve ülke turizmine katkısı için yapılmakta olan organizasyonlar yeterli mi? Bunların dışında neler yapılabilir?” sorusuna verilen cevaplar incelendiğinde; “ilgili organizasyonlar turistik bölgelerde yapılarak Türk-İslam kültürünün ve sanatının tanıtımı sağlanabilir”, “okullarda müfredat içerisinde ders olarak verilmesi gerekmektedir”, “kurs merkezleri dışında da eğitimle desteklenmesi gerekmektedir”, “sergiler artırılabilir, ilgili söyleşi ve tanıtımlar yapılabilir”, “daha çok kurs merkezi açılabilir”, “ebru sanatı hakkında sempozyumlar artırılarak toplum daha çok bilinçlendirilmelidir”, “genç yaşta eğitim olarak verilerek ilerleyen zamanlarda daha kapsamlı öğretilir”, “kâğıt veya tabloda kalmakta, yabancı sanatçılarsa halı ya da farklı malzemelere uygulayarak sanatın değerini artırmaktadır”, “ebru sanatçılarıyla istişare edilerek her yaş düzeyine uygun tanıtımlar yapılmalı, eğitimler verilmeli” şeklinde cevaplar verilmiştir.

Ebru kursiyerlerine “ebru sanatında ticari amacın ön planda tutulması ne gibi sonuçlar ortaya koyar?” sorusuna ise; “ekonomik açıdan gelir sağlayacağı”, “gönül verilen sanat ve meslek alanından gelir elde etmenin kişileri teşvik edebileceği”, “emeğin karşılık bulacağı”, “sanatın daha fazla tanınmasının sağlanacağı”, “yaygınlaşmasını ve ekonomik anlamda geri dönüşümünü sağlayacağı” şeklinde olumlu cevaplar gelmiştir. Ancak ticari amacın aynı zamanda; “sanatsal ve kültürel değeri azaltacağı”, “sanatçılar arası rekabetin ve bu rekabetin de öğrenciler arasında mesafeye sebep olacağı”, “sanat eserine gösterilen özenin azalacağı”, “ebru

sanatındaki manevi, geleneksel anlama zarar verileceği”, “sadece maddi boyutu ile düşümenin ebruya zarar vereceği” şeklinde cevaplar da verilmiştir.

Bu bölümde ebru sanatı ile ilgili organizasyonlara katılan ziyaretçilere ve ebru kursiyerlerine uygulanan anket çalışmalarına yönelik betimsel istatistiklere ve açık uçlu sorulara verilen cevaplara yer verilmiştir. Araştırmanın ilerleyen bölümlerinde ebru sanatçının görüşme (mülakat) sorularına yönelik cevaplarına, ardından sonuç, tartışma ve öneriler kısmına yer verilmiştir.

3.4. Ebru Sanatçılarına Uygulanan Görüşme (Mülakat) Çalışmasına Yönelik Bulgular

Araştırmanın bu bölümünde ebru sanatçılarına uygulanan görüşme (mülakat) çalışmasına yönelik sonuçlara yer verilmiştir. Araştırma açısından önem taşımaması ve sanat camiası içerisinde herhangi bir olumsuzluğa sebep olmaması için verilen cevaplar isim belirtilmeden, benzerliklerine göre gruplandırılarak incelenmiştir.

1. Ebru sanatının tanıtımı için ne gibi organizasyonlar düzenleniyor? Bu organizasyonlar ebru sanatı için yeterli ve başarılı oluyor mu?

“Ebruyu tanıtmak için hem yurt içinde hem yurtdışında çeşitli organizasyonlar yapılıyor ancak bu gelişmeler geçen yüzyılın son çeyreğinde başladı, daha önce böyle bir şey yoktu. Ancak bugün ebru şekil değiştirdi ve belirli tekniklerin dışına çıktı, dekorasyon malzemesi olarak da kullanılmaya başlandı. Bu açımdan sonra birçok organizasyon düzenlenmeye başlandı, ilkokullara anaokullarına kadar girmeye başladı. Bizim sanatımızın da hakkında bilgi sahibi olunması için böyle yayılması faydalıdır.” şeklinde görüş belirtilmiştir.

İlgili soruya diğer sanatçıların verdiği cevaplar incelendiğinde; geleneksel sanatların ve konu özelinde ebru sanatının tanıtımı, eğitimi, icrası hem devletin desteği hem belediyelerin, vakıf ve derneklerin, özel kuruluşların ve şahısların faaliyetleri, dijital olanaklar sayesinde de radyo ve televizyon programları ile sağlanmaktadır. Şahıs, kurum ve kuruluşların sunduğu kursların dışında ebru sanatının tanıtımı, yaygınlaştırılması ve icracılarının donanım ve gelişimini sağlamak üzere gerek yurt içinde gerek yurt dışında bireysel, karma veya bir kurum/kuruluş bünyesinde sergiler, atölye çalışmaları (workshop) yarışmalar, çeşitli seminerler, bienaller ve benzer organizasyonlar düzenlenmektedir. Ayrıca klasik sanatlarda sanatçı envanterleri hazırlanarak sanatçıların tanıtımının ve sanatçılara ulaşılmasının yolu kolaylaştırılmıştır. Ebru sanatçıları da bu envanterde yer almıştır. Ebru sanatının yurtdışındaki durumuna bakıldığında birçok ülkede Yunus Emre Enstitüleri var ve bu enstitüler Türk sanatının oralarda tanıtılması için çeşitli faaliyetler düzenlemektedir, Türk ebrusu da bu vesileyle bir çok ülkede tanıtılmaktadır

2. Ebru sanatının UNESCO Somut Olmayan Kültürel Miras Listesi'nde olmasının olumlu ve olumsuz yanları nedir?

Ebru sanatının Türk sanatı olarak tescillenmesi önemli bir durumdur. Zaten geleneksel sanatların çeşitli alanlarında İran gibi toplumlar başarı gösteriyor; ancak ebru sanatında Türkiye önemli bir yerde ve bu sanatı aslına en uygun şekilde yapmaktadır, diğer ülkelere bakıldığı zaman Türk sanatçıları kadar ince ve detaylı çalışabilen görülmemekte. Şu var ki medeniyetler

kültür ve sanatla kuruluyor, biz de medeniyetleri bıraktıkları esere göre tanıyoruz. Uluslararası bir sözleşmede geçen Türk sanatı ifadesi tanıtım için önemli bir faktör olmaktadır. Ebru sanatının SOKÜM listesine girmesi ile 190 ülke ebru sanatını resmi envanterlerine Türk kâğıt süsleme sanatı ismiyle kaydetmiştir. Bu sanatı tanımak ve öğrenmek adına yabancı sanatçılar Türkiye'ye ziyaretlerde bulunuyorlar. Ayrıca ebru sanatının UNESCO listesinde yer alması diğer sanat dalları için de umut vericidir.

Ebru sanatının UNESCO'nun SOKÜM listesinde olmasının faydalı olacağına yönelik yukarıdaki ifadelerin yanı sıra, sanatın SOKÜM listesine girerken geçen sürece yönelik karşı görüşler de belirtilmiştir. Bu görüşler şu şekildedir; "Ebru sanatının UNESCO SOKÜM Listesine alınmasının olumlu yanları vardır ancak ebru sanatını tanıtmak öncelikle bizlere düşüyor. Yalnız burada bir sıkıntı ile karşılaşyoruz. Ebru sanatı adı altında, ebru ile alakası olmayan işler de sanki ebruymuş gibi gösteriliyor. Ebru sanatının UNESCO listesine girmesi için başvuru ve tanıtımı sırasında da Türk ebrusu adı altında ebru sergisi yapıldı ve Türk ebrusu sergisinde İspanyolların yaptığı İspanyol ebrusu vardı ya da kumaşa alınmış ebrular vardı. UNESCO dosyasında sunulan ebru örnekleri maalesef Türk ebrusuyla alakası olmayan ebru örnekleriydi. Ebru sanatının UNESCO'ya girmesi ile sanatın bilinirliğinin artırıldığı kesin ama tanıtımı sağlanan Türk ebrusu değildi. Haliyle listeye Türk ebrusu ismi altında girmiş olsa dahi sunulan ürünlerle isim birbirini karşılamıyor."

3. Açtığınız sergilere yurtdışından veya farklı şehirlerden ziyaret etmeye gelenler oluyor mu? Geliyorlarsa yaklaşımları, tepkileri, beklentileri nelerdir?

Açılan sergilere yurtdışından ve yurt içinden katılım yoğun olmakta. Gerek yurt içi gerekse yurt dışı sergilerde çok olumlu tepkiler alınıyor. Özellikle, ebru sanatını tanımayan yabancılar, kâğıt formunda ebruyu gördüğünde renklerden, desenden etkilendiklerinden bahsediyorlar. Ancak ebrunun yapılışını canlı olarak seyrettiklerinde ilgileri daha da artmaktadır.

İlgili soruya verilen diğer bir cevap incelendiğinde; "İstanbul'da ikamet eden biri olarak İstanbul'un artık klasik sergilere doyduğunu söyleyebilirim. Hem kendi sergilerimde hem gittiğim sergilerde izleyici kitlenin hep aynı grup olduğunu, büyük bir çoğunluğunun aynı ya da benzer sanatlarla iştigal eden eş, dost ya da kendi sanatı adına merak ve gözlem amaçlı gelen ziyaretçiler olduğunu gözlemliyorum. Yani her sergide aynı simalarla karşılaşılıyor, camia olarak sergilerde, sanatı icra etmeyen fakat seven ve alıcı kitleye çok ulaşamıyoruz. İstanbul dışı diğer şehirlerde durum çok daha iç açıcı. Başka şehirlerde yaptığım sergime civar illerden çok sayıda ziyaretçi geldiğini ve şehir genelinde de güzel bir ilgi ile karşılaştığımı söyleyebilirim. Genel olarak bu tür sanat faaliyetlerinin, sanat eğitiminin bulundukları bölgelerde daha fazla olmasını arzu ediyorlar" cevabı alınmıştır.

4. Ebru sanatı ile ilgili düzenlenen organizasyonların ülke ekonomisine, turizmine, tanıtımına ne gibi katkıları oluyor? Bu katkıları artırmak için neler yapmak gerekir?

Türk sanatı sayesinde Türk insanını tanıyorlar, bunlar çok iç içedir. Çünkü geleneksel bir sanat icra edebilmek için özünüzde bu davranış şeklini benimsemiş olmak gerekir. Batıda sanatçı kendi yaratıcılığını ifade etmek için eser üretir, o eser onun duygularının dışı vurumudur, yaratıcılığının göstergesidir, doğal olarak dinden, kiliseden, dinden bağımsızlığının ifadesidir.

Bizde tam tersidir, sanatkâr Allah’a bağlandıkça o kadar özgürleşir, bağımsızlaşır ama yaratıcı olarak, üstünde otorite olarak kabul ettiği bir tek güç vardır, Allah’tır. Buradan hareketle; çevresine, hocasına saygı duyar, gelenekleri vardır, örfü adetleri vardır ve bunlara dikkat eder. Bu düşünceyle sanatı icra etmeye çalıştığımız için haliyle yurtdışından gelen insanlara yaptığımız sanatı anlatırken yeri geldiğinde bunlardan da bahsediyoruz. Böylelikle Türk insanının aslında nasıl bireyler olduğu hakkında da fikir sahibi oluyorlar.

Yurtdışında açtığım sergi yurt içinde açtığım sergiden fazladır. Biz mesela yabancılara yönelik senede bir defa yaz okulu açıyoruz. Dil İngilizce oluyor ve yurtdışından on günlüğüne geliyorlar. Onların gelmesi, uçağı, yemeğı, konaklaması, sanat ve diğer masrafları tabi ki ekonomiye katkı oluyor. Bu durum turizmi de beraberinde getiriyor, ülke tanıtımını da sağlıyor. Kısacası kaliteli bir ürünün müşterisi her zaman vardır. Üst düzeyde ürün ortaya koyduğumuz zaman bizden bir şeyler sunmuş oluyoruz. Burada dikkat edilmesi gereken konu; sanatı basite indirgemeden, klasik kurallarını iyi bilerek uygulayıp, özelliğinin bozulmasına meydan vermemek gerekmektedir.

5. Ebru sanatının turizm ürünü olarak çeşitliliğini ve niteliğini artırmak için neler yapılabilir? Turistik eşya tasarımında dikkat edilmesi gereken hususlar nedir?

“Bu gün Türkiye’de köklü geçmişimize rağmen, mücellitlerin kitap süslemesinde ebru kullanımı oranı Avrupa ülkelerinin gerisinde kalmış durumda, ebrulu kırtasiye ürünleri yok denecek kadar, ebrulu cam ürünleri nadir, henüz istediğimiz noktada değil. Çini ve ebru halen ortak kullanımlarda yetersiz. Kumaş ve ebru birlikteliğinin potansiyeli çok yüksek, tekstil sektörüne büyük bir katkı, canlılık katabilir. Deri, ayakkabı ve çanta gibi kişiye özel eşyalarda, ebru çok az kişi tarafından yapılıyor. Türkiye’de ebrucular atölye kapatırken ABD, Meksika vb. bir çok ülkede yabancı sanatçılar ‘body marbling’den binlerce dolarlık para kazanıyor.”

Yukarıdaki görüşe benzer olarak; “Ebru sanatının turizm ürünü olarak çeşitliliğini artırmak mümkündür. Kâğıda akkase tekniğiyle, değişik objelere ve takı malzemelerine ebru yapmak tabii ki mümkün. Burada dikkat edilmesi gereken şey, yapılanın ebru olması. Örneğin seramik bir Eyfel Kulesi’ni çok rahat ebrulayabiliriz veya kâğıda akkase sistemi ile ister yazı ister resim yapmamız mümkün. Gelen turist kendi ülkesine ait bir eseri ebrulanarak görmesi cezbedici gelecektir. Yanısıra vazolar, tabaklar, tişörtler, şallar objeler yapılabilir. Bunlar elbette sanat değil fakat sanatın endüstride uygulanmasıdır. Genellikle turistik ve ticari amaçlı olmakta ve ilgi görmektedir. Burada dikkat edilecek husus, ebru tekniklerinin ve estetiğinin göz ardı edilmemesidir. Ebrunun kolay yapılan, kuralları olmayan, estetik değerleri olmayan, hoş vakit geçirme etkinliği algısı oluşmaması için kesinlikle özen gösterilmelidir.” denilmiştir. Ancak ebru sanatıyla turizm alanına hitap ederken temkinli olunması gerektiğine dair görüşler de gelen cevaplar arasındadır. Bu görüşler yukarıdakilerden ayrılarak aşağıda verilmiştir.

Ebru sanatı aslında kâğıt sanatıdır. Kumaşa, taşa yapılanlar sanatsal olmuyor. Ebru yerine renkli objeler, renkli bezler diyeyim, görüntü olarak güzel mi güzel, keşke onu da satın alsalar ama şuraya 50 tane şal koysanız insanlar onlardan birini seçmek yerine “şu renk yok mu?” diyor. Ayrıca ebru her ne kadar farklı malzeme üzerine uygulanabilse de en çok tablo olarak duvarlarımıza yakışmaktadır. Onu eşyaya dönüştürmek, yaşam alanımızda daha görünür kılmakla beraber sanat değerine zarar verebiliyor. Globalleşmenin yaygın olduğu bir zamanda

da yerel ürünler dikkat çekiyor. Ebru da bizim işimiz ve insanlar bunu özlemeye başladı. Artık dünyanın her yerinde aynı şeyleri görmekten bıktı ve yerel, kendine özgü şeylere yönelmeye başladı. Kendi kültürümüzden motifler sanata uyarlanabilir, böylece kültürel bir ürün elde ederek niteliği artırılabilir.

Uğur Derman'a; "ebru günlük hayatımıza girdi, bu konudaki görüşleriniz nedir" diye sormuşlar. Uğur Derman da, "günlük hayatımıza girdi malesef ama yanlış yerden girdi. Perde, kıyafet, süs eşyası oldu; hâlbuki böyle olmak yerine hepimizin evinin duvarında, pervazında ebru olan bir levha olsaydı, kütüphanesinde cildinin içinde yan kâğıdı olarak ebru kullanılmış bir kitabı olsaydı doğru girmiş olurdu" demiş. Çini gibi kullanıma yönelik sanatlar dışında bazı sanatları turizm ürünü olarak kullanmaya kalkarsanız o iş sanat olmaktan çıkıp zanaat olur. Bu şekilde üretmek isteyen varsa yapabilir ancak ebru sanatı bir kâğıt süsleme sanatıdır, kullanım yerleri bellidir, en azından klasik ebru budur. Mesela kumaşı ebrulamak yerine herhangi bir ebru tekniğini baskı ile kumaşa yapabilirsiniz. Rahmetli Mustafa Düzgünman kumaş konusunda; "bir zamanlar kumaşa ebru aldım ama kumaşın dokusu kâğıdın dokusu gibi olmadığı için ebru, kâğıtta durduğu gibi kumaşta durmuyor, bir daha da yapmadım" demiştir. Bugün piyasada yaldızlı, taşlı Allah-Muhammed yazan ucuz da olmayan tablolar vardır. Yeni nesil, evinde bu sanattan uzak tablolar görmek yerine estetik bir lale motifi görerek, estetik anlayışı gelişerek büyüsün. Ebru gündelik hayata böyle girmelidir.

Bu bölümde ebru sanatı ile ilgili organizasyonlara katılan ziyaretçilere ve ebru kursiyerlerine uygulanan anket çalışmasının betimsel istatistiklerine ve ebru sanatçıları ile yapılan görüşme çalışmasına yer verilmiştir. Araştırmanın devamında "sonuç ve tartışma" bölümünde konunun ve elde edilen bulguların özeti verilerek ilgili çalışmalarla karşılaştırma yapılmış ve konunun turizm ile ilişkisi ortaya konulmuştur. Sonuç ve tartışma bölümünün ardından konuyla ilgili taraflara öneriler getirilmiştir.

5. Sonuç, Tartışma ve Öneriler

Bu araştırmanın amacı, 2014 yılında UNESCO SOKÜM listesine "Türk kâğıt süsleme sanatı" adıyla giren ve Türk-İslam sanatlarından olan, kendine özgü bir tekniğe ve geleneğe sahip olan ebru sanatının tanıtıma, ekonomiye, toplumsal yaşantıya etkilerini, turizmle uygulanabilirliğini ve etkileşimini belirlemektir. Amaç doğrultusunda yapılan anket ve görüşme uygulamalarının genel değerlendirmesine aşağıda yer verilmiş ve taraflara öneriler getirilmiştir.

Ebru sanatının tanıtıma etkisi incelendiğinde yerli ve yabancı misafirler için ziyaret motivasyonu oluşturduğu, ülke tanıtımı için etkili olduğu, çeşitli kurum ve kuruluşlardaki kurs imkânlarıyla kültürel tanıtıma ve insanların sanata yönelmesine katkı sağladığı görülmektedir. Ebru sanatçılarına yöneltilen "ebru sanatının tanıtımı için ne gibi organizasyonlar düzenleniyor?" sorusuna gelen cevaplar incelendiğinde de sergi, sempozyum, konferans, atölye çalışması, radyo televizyon programları, kurum ve kuruluşların bünyesinde sunulan kurslar gibi yerli ve yabancı halka tanıtım sağlandığı belirtilmiştir.

Ebru sanatı ile ilgili yürütülen faaliyetler arasında tanıtıma etkisi olan alanlardan birisi; kurum, kuruluş bünyesinde ve sanatçıların kendi atölyelerinde sunulan ebru kurslarıdır. Kurs

hocalarının yaklaşımına göre farklı tekniklerin uygulandığı ebru kurslarında çeşitli etkinliklerin bünyesinde ve yılsonu/dönem sonu sergileri düzenlenmekte, kursiyerler çalışmalarını sergileyerek aldıkları eğitimin ürünlerini topluma sunmaktadır. Farklı yaşlara hitap edebilen bu kurslar, sanatın tanınması ve uygulanması, kültürel değerlerin daha çok kişiye ulaşması ve refah seviyesine (Akdoğan, 2001: 244) ilerlenmesi açısından etkili olmaktadır. İlk ve ortaokullarda, hatta anaokulunda dahi sunulan ebru derslerinin verilmesi, bireylerin genç yaşta sanat eğitimi görmesi ve kültürel birikim edinmesi, hiç değilse alt yapısının oluşması açısından önem taşımaktadır (Mercin ve Alakuş,2007; Aslan, 2016).

Kurum ve kuruluş bünyesinde verilen ebru kursları genel itibariyle Halk Eğitim Merkezleri tarafından uygulanan ders modülü ve yine Halk Eğitim Merkezleri'nin şartları doğrultusunda belirlenen usta öğreticiler tarafından verilmektedir. Bu şartlar arasında ön lisans düzeyinde dahi olsa el sanatları bölümünü bitirmek ve öğrenim süresi boyunca açılacak kurs alanında herhangi bir şekilde ders gördüğünün belgelenmesi yeterli görülmektedir. Usta öğreticilerin yeterli teorik, pratik deneyime ve donanımına sahip olmaması, kültürel miras ve gelenek kavramlarının içeriğini, önemini, ebru sanatının geleneksel boyutunu, geleneksel ve modern uygulamalar arasındaki anlamsal ve görsel farklılıkları, ebru sanatının diğer alanlarla ilişkisini sistemli bir şekilde aktaramamasına sebep olacaktır. Yanı sıra geleneksel sanatların yaşatılması ve aktarılması politikası doğrultusunda hat, ebru, tezhip başta olmak üzere kimi geleneksel sanatlar aynı şehirde dahi birçok kurs merkezinde sunulmaktadır. Kurs merkezlerinin sayı olarak çoğalması, sanatın farklı ellerde uygulanması demektir. Daha çok kişiye ulaşma adına olumlu bir durum olarak görülse dahi sanatın kalitesinin, geleneksel yapının yeterli bilgi ve deneyim sahibi olmayan kişilerce aktarılamayacak olması olumsuz bir durumdur. Ayrıca kurs sonunda devamlılık sağlanmasa dahi bütün kursiyerlere bitirme belgesi verilmektedir. Yeterli donanımına sahip olmasa da belge sahibi kursiyerler ebru sanatıyla ilgili farklı yerlerde farklı faaliyetlere dâhil olabilmekte ve sanatı yanlış tanıtabilmekte, sahip olduğu geleneksel arka plandan soyutlayarak aktarabilmektedir. Böylesi bir durumda ebru sanatı, tarihi ve kültürel dokusundan, taşıdığı anlamlardan uzaklaşarak sıradan bir uğraş haline gelebilmektedir.

Sanatçıların kendi atölyelerinde verdiği kurslarda geleneksel ve modern uygulamalar, sanatçının sanat anlayışı doğrultusunda yapılmakta ve öğretilmektedir. Ancak kimi atölyelerde geleneksel ebru sanatı bir kenara bırakılmakta ve modern uygulamalar, hatta geleneksel ve modern sınıflandırmasına girmeyecek, sanatın özüne aykırı teknikler ve kimyasal malzemelerle farklı çalışmalar yapılmaktadır. Örneğin seramik, kumaş boyası gibi çeşitli kimyasal boyalar kullanarak yapılan çalışmalar, su üzerinde yapılan resimler teknik olarak ebruya benzediği için ortaya çıkan ürünler de ebru olarak adlandırılmaktadır. Sanatçının bu yaklaşımı, kursiyerlerinin de geleneğe, yani kendi kültürüne ait sanat anlayışından uzaklaşarak farklı kültürler tarafından beslenmiş ve belirli bir üsluba sahip olmayan uygulamaları benimsemesine sebep olabilmektedir.

İstanbul, Ankara gibi sanatla ilgili çalışmaların ve organizasyonların yoğun olduğu yerlerde yenilik arayışlarının da yoğun olduğu görülmektedir. Ancak taşrada bu durumun aksi yaşanmakta ve yeterli organizasyonlar gerçekleştirilememekte, sanat adına kısıtlı çalışmalar yapılmaktadır. Sanatsal organizasyonların turistik bölgelere indirgenerek o bölgelerde yapılması, diğer bölgelerdeki turistik odağın çekilmesine ve potansiyelin

değerlendirilememesine sebep olabilmektedir. Turizm destinasyonlarının yanı sıra taşrada da bu tür faaliyetler gerçekleştirilerek taşradaki turizmin gelişmesine yönelik projelerin geliştirilmesi sağlanabilir. Özellikle 2018’de İstanbul’da düzenlenen Yeditepe Sanat Bienali, belirli sanat alanları üzerinde yoğun faaliyetlerin gerçekleştirildiği kapsamlı bir organizasyon olarak gerçekleştirilmiştir. Bu tür organizasyonlar, bireysel veya küçük gruplar ile yapılan organizasyonlara karşın daha ilgi çekici bir etki oluşturmaktadır. Bu tür faaliyetler her ne kadar emekli ve maliyetli olsa dahi ortaya koyduğu olumlu sonuçlar dikkate alındığında diğer etkinliklere göre önemli bir yerdedir. Sanatsal faaliyetlerin dar kapsamda yürütüldüğü şehirlerde de bu tür organizasyonlar önemli bir etki oluşturmaktadır.

Anadolu’nun diğer yerlerinde sanatla ilgili koordineli ve kapsamlı organizasyonlar düzenlenmediği için güçlü bir potansiyel mevcuttur. Stratejik altyapının oluşturulacağı, sanat alanında deneyimli kişilerin rehberliğinde düzenlenecek organizasyonlar sayesinde taşrada kültür turizminde hareketlilik sağlanacaktır. Siyasi ve kültürel sebeplerle Anadolu’nun farklı bölgelerine önyargı ile yaklaşabilen insanlar, bu tür organizasyonlar sayesinde ziyaret imkânı bulacaktır. Bireysel ziyaretin aksine organizasyon bünyesinde yer almanın getireceği bir iştiaak ve cesaret ile teşvik olacak ve Anadolu’nun farklı yerlerindeki kültürel zenginliğin ziyaret edilmesine, tanınmasına ve tanıtılmasına, bu yerlerdeki kültürel gelişimin, ekonomik ve özellikle turistik hareketlilik kazanmasına katkı sağlayacaktır. Özellikle tarihi ve kültürel dokunun yoğun olduğu şehirlerde yapılacak bu tür etkinlikler, birçok tarihi, kültürel ve doğal hazineye sahip Anadolu’nun ulusal ve uluslararası tanıtımının sağlanmasına, talebin oluşmasına fayda sağlayacaktır.

Bilindiği üzere toplumda, turizmin sahil şehirlerinden, otel ve tatilden, turistin yabancı misafirlere, turistik ürününse gelir elde etmek amacıyla piyasaya sunulan ürünlerden ibaret olduğu şeklinde bir algı yer almaktadır. Böylesi bir yaklaşım, turizme oldukça dar açıdan bakılmasından kaynaklanmakta ve turizmin ancak olumsuz sonuçlara yol açacağı düşüncesinin yayılmasına kapı açmaktadır. Söz konusu sorunun sebepleri olarak; turizm alanında yeterli bilgi ve donanıma sahip olunmaması, buna rağmen turizmi tek açıdan değerlendirerek ötelemek, turistik ürün adı altında kültürel ve estetik değerden mahrum ürünleri piyasaya sunarak sanata zarar vermek ve bu durumu benimsemiş olmak, bu yargıya varan kişilerin kendi cemiyetinde tutucu tavırlara sahip olması vb. şeklinde düşünülebilir. Araştırmadaki görüşme tekniğinin uygulanması sırasında da bu sebeple bir takım durumlar yaşanmıştır. Kimi ebru sanatçıları ebru sanatının turizmle ilişkisini sanata ve sanat anlayışına aykırı görmüş, kimi sanatçı ise ebru sanatının “turizm derekesinde” uygulanmasının, yani turizm gibi aşağı düzey bir bakış açısıyla icra edilmesinin uygun olmayacağını ifade etmiş, kimisiyse ebru sanatının her mecrada, her üründe uygulanabileceğini savunarak sanatı sıradan bir süsleme aracı olarak görmüştür. Bir kültürel miras değerinin turistik pazarlamaya konu olabilmesi için öncelikle etkili bir pazarlama araştırması yapılmalı, tüketiciye sunulabilecek alternatifler belirlenmeli, belirlenen alternatifler üzerinde örnek çalışmalar yapılmalı, bu çalışmaların turist beklentilerine ne kadar cevap verebildiği incelendikten sonra eksikler tamamlanarak ürün, turistik ürün olarak pazara sunulmalıdır. Ancak ticari beklenti ve marka oluşturma gayesi ön plana çıktığında, kültürel miras değerlerine korumacı bir yaklaşım sergilemek yerine bireysel kazanca ve tüketicilerin beklentilerine göre hareket edebilmektedir. Bu nedenle birçok kültürel miras değeri plansız bir

şekilde turiste sunulmaktadır. Bu plansızlık, özellikle SOKÜM değerleri gibi yitirilince telafisi kolay, hatta mümkün olmayacak unsurlarda ciddi sorunlara sebep olabilmektedir (Türker ve Çelik, 2012: 94). Şüphesiz ki gerekli altyapı ve koruma yaklaşımlarının oluşturulmadığı, bilinçsiz eylemlerin ve pazarlama tekniklerinin uygulandığı zeminlerde kültür ve kültürel miras değerleri ciddi zarar görecektir.

Türk-İslam sanatlarında sanat eseri, sanatçının izini taşımakta, haliyle sanatçının ait olduğu kültürün ve düşünce yapısının, sanat ve estetik anlayışının bir ürünü olmaktadır. Eseriyle topluma hitap etmek isteyen sanatçı, eseri ile kendisini ve değerlerini ortaya koyan insandır. Ancak sanatçı hiçbir şekilde kendisini, kendisiyle başlayıp kendisiyle biten bir sürecin merkezinde görmemelidir. İster sanatçı olsun veya olmasın, herkes kendi düşünce yapısını, kültürel değerini oluşturan uzun süreli bir tarihin, medeniyetin ürünüdür (Yurttadur, 2014: 177), yani kendisinden çok daha üstün bir değer hizmetindedir. Küreselleşmenin bir uzantısı olarak ticarileşme ve markalaşma, sanat ürününü ticari bir ürün haline getirerek satış odaklı üretmeye itebilmektedir. Gelirin artması için üretimde kolaylığa yönelen şahıslar bu şekilde ürüne verilen emeğin ve önemin azalmasına ve sanatın değerini, geleneksel anlamını yitirmesine yol açmaktadır. Bilindiği gibi ziyaretçiler, ziyaret ettiği bölgeye özgü değerleri hatıra olarak alabilmektedir. Birçok turizm bölgesinde de, ziyaretçilerin bu talebini karşılamaya yönelik ürünler sunulmaktadır. Ancak bahsedilen bu ticari beklentiden dolayı o bölgeye özgü olmayan ve genelde ithal edilmiş hediyelik eşya satışı yapılmakta, yörenin orijinal kültürel unsurları yerine turist için özel olarak kurgulanmış sahte veya yapay ürünler sunulabilme (Bahçe, 2009: 6; Gülüm, 2015: 96), ticari kazanç düşüncesi ile turizme ve kültürel değerlere zarar verilmektedir. Turizmin sanata zarar verdiği düşüncesi, görüldüğü üzere turizmden ziyade sanatı maddi beklentiler ile icra etme düşüncesinin ve niyetinin bir sonucudur. Maddi beklentiler ile estetikten yoksun, bireysel çağrışımlar ile hareket eden ve kendi geleneğinin, kültürünün uzantılarını terk ederek diğer toplumların ve kültürlerin sanat anlayışını kabullenerek bu doğrultuda eser bırakmak, sadece teknik ve görsel açıdan bir değişiklikten ibaret değildir. Bu tür ürünlerin özgürlükçü bir arayış/yaklaşım olduğunun iddiası ile tanıtılarak hem bireysel hem de bireyi takip edenler tarafından benimsenmesi, kültürel dokunun zedelenmesi yol açmaktadır. Görüldüğü üzere ebru sanatının ticari bir ürün haline getirilerek kültürel değerinin, sanatsal ve estetik değerinin zarar görmesi, turizm ile ilişkisinden ziyade şahısların sanata bakış açısı ve sanatı icra etme niyetiyle ilgilidir.

Sonuç olarak; ebru sanatının UNESCO SOKÜM listesinde Türk sanatı olarak yer alması, sanatın Anadolu'da kök saldığı ve geleneğinin de geleceğinin de Türk sanatçıların gayretleri ile korunup yaşatılacağı, geliştirileceği demektir. Bu sebeple Türk sanatçıları benimsediği sanat anlayışları doğrultusunda ebru sanatının korunması, yaşatılması ve aktarılması konusunda kaliteli ürünler ve organizasyonlara öncülük etmeli, sanatın geleneksel boyutunun her kesime öğretilmesini ve modern uygulamaların bunun ardından yapılmasını sağlamalı, yenilik adı altında diğer kültürlerin sanatlarını taklit etmekten kaçınmalı ve gelir uğruna sanatı estetikten, kültürel arka planından soyutlamaktan uzak durmalıdır. Böylece sanatın sanata uygun her uygulamasının Türk sanatçıları tarafından yapılması, icra edilen sanatı taklitten koruyacak ve diğer toplumlarda yapılan sanat çalışmalarına öncülük etmiş olacaktır. Bu çalışma zemininin oluşması ise geleneksel ve modern üslupta çalışan sanatçıların taraflara ayrılmak, taraflara

eleştirel yaklaşmak yerine kültüre hizmet gayesi ve gayreti altında öncelikle geleneği muhafaza edip yaşatmak, ardından sanatı daha geniş toplumlara hitap edecek şekilde yaymakla sağlanabilir. Ayrıca ebru sanatı ile ilgili yapılan akademik çalışmaları el sanatları ile sınırlamamak, ilahiyat, iktisat, turizm gibi ilişkisi olan diğer bilim dalları ile de incelemek gerekmektedir. Bu tür alanlar ile ilişkisi incelenmediği takdirde, bugün tanımı konulmamış kavramlar boşlukta kalmaya ve her ne kadar karşı çıkılsa dahi sanatın özüne aykırı çalışmalar, çeşitli uygulamalar yapılarak bu kavramların içeriği yanlış doldurulmaya devam edecektir. Ayrıca kültür ve sanat faaliyetleri açısından organizasyonların en az sayıda düzenlendiği yerlerde dahi açılan bir serginin turizm potansiyeline sahip olduğu, sanat değeri taşıdığı takdirde geleneksel ve modern herhangi bir üslupta yapılan tablonun turizm ürünü olduğu bilincinde olunarak ebru sanatının turizm ile birebir ilişki halinde olduğu kabullenilmelidir. Turizmin sanata zarar verme ihtimali, bu düşüncüyü yaşatarak ve turizmi öteleyerek değil; her iki alanın da gelişebileceği sağlam bir zeminde doğru adımların atılması ve bu adımların tanımının yapılması, yani kültürel dokunun herhangi bir zarar görmemesi için yapılması/yapılmaması gereken uygulamaların ve yaklaşımların tanımının yapılması ile mümkündür. Bu çalışmaların ardından ebru sanatının bir kültürel miras değeri olarak turizm ile birebire ilişkisi, sağlam bir zemin üzerinde geliştirilmeli, sanat ile ilgili organizasyonların yoğun olarak gerçekleştirildiği bölgeler dışında Anadolu'nun diğer yerlerinde de projeler geliştirilmelidir.

Araştırmada elde edilen bulgular değerlendirilmiş ve sonuç, tartışma kısmının ardından ilgili taraflara getirilen öneriler aşağıda verilmiştir.

Üniversitelerde kültür, kültürel miras ve geleneksel sanatlar alanında teorik derslerin yanı sıra uygulamaya yer vermesi, üniversitenin buna imkânı yoksa sanat ve kurs merkezleri ile işbirliği içinde bulunarak ortak eğitim programının sağlanması, üniversite öğrencilerinin kültürel birikimine ve sanatsal becerilerine fayda sağlayacaktır.

Halk Eğitim Merkezleri tarafından açılan kursların, Kültür ve Turizm Bakanlığı sanatçı kartına sahip sanatçılar gibi bilirkişiler tarafından denetiminin yapılması, sanat öğretiminin kalitesi açısından fayda sağlayacaktır.

Halk Eğitim Merkezleri tarafından açılan kursların kurs saatleri, ebru sanatının öğretimi için yeterli olmamaktadır. Ayrıca sürekli değişen kurs müfredatı ve diğer kriterler, düzenli bir öğretim sürecinin oluşmasını engellemektedir. Bu tür aksaklıkların giderilerek bilirkişiler tarafından düzenli bir müfredat belirlenmesi ve bu doğrultuda hareket edilmesi gerekmektedir.

Belediyelerin, Halk Eğitim Merkezleri'nin ve diğer kurum/kuruluşların bünyesinde açılan ebru kurslarında görev alacak usta öğreticilerin mezuniyet durumlarından ziyade alanında sahip olduğu deneyime ve liyakate öncelik verilmelidir.

Yeditepe Bienali, Dünya Ebru Günü gibi yerel, ulusal ve uluslararası düzeyde yapılan etkinlikler, bilirkişilerin rehberliğiyle belirlenen bir gelişim stratejisi dâhilinde Anadolu'nun farklı bölgelerinde gerçekleştirilebilir.

Bölgede yapılacak sanatsal etkinliklerin organizasyonunda, yerel kültür değerlerine (giyim, yöresel tat, müzik, giyim, oyunlar vb.) de yer verilmesi, bu doğrultuda bir konsept oluşturularak ilgili kültür değerlerinin de tanıtımı sağlanabilir.

İstanbul gibi organizasyonların yoğun gerçekleştiği yerlerde sanatçılar belirli bir sosyal ve ekonomik düzeye ulaşmış oldukları için çalışmalarını yapabilmektedir. Ancak taşrada gerçekleştirilmesi önerilen sergi, atölye çalışması (workshop) gibi organizasyonlar için sanatçılara sponsor desteği temin edilmelidir. Belediyelerin ve kamu kurumlarının kültür faaliyetlerini geliştirebilmesi için şehri ve sanatı temsil edebilecek donanımlı kişilere gerekli imkanlar sunulabilir.

Bir çok kurum ve kuruluş bünyesinde sanata ulaşım imkanı sunulmakta ancak gerekli özen gösterilmediği için ortaya çıkan ürünlerin bir sanat değeri taşımadığı ortadadır. Kültür alanında gerekli özenin ve sistemli bir çalışmanın yürütülüyor olması, bu tür çalışmaların ve özensiz çalışan insanların farklı mecralarda kendilerini ve yaptıkları ürünü tanıtımalarına müsaade etmektedir. Böylece sadece o kişilerin çevresindeki insanlar ile sınırlı kalmayarak farklı şehirlerdeki insanların da yanlış tanınmasına sebep olmaktadır. Böylesi bir durum, her ne kadar sanatın yaygınlaşması, insanlara yapma imkanı sunulması adı altında yapılsa dahi kültürel değerlerin zaman içerisinde basitleşmesine ve özüne aykırı çalışmaların yapılmasına, kültürel değerlerin eğitiminde gerekli özenin gösterilmemesine sebep olmaktadır. Bu da kültürel miras değerlerine sahip çıkılmaması, hatta kültürel miras değerlerinin kültürün mirasçıları tarafından zarar görmesine sebep vermektedir. Bu tür aksaklıkların önüne geçebilmek için kursların açıldığı kurum ve kuruluşlara, kurs merkezlerine alanında deneyimli kişiler tarafından inceleme yapılması, bu doğrultuda eksikliklerin giderilmesi sağlanabilir. Yeterli donanıma sahip olmayan kişilerin kursu idare etme yetkisi verilmeyerek daha kalifiye kişilere sanatı tanıtma ve öğretme imkanı sunulması gerekmektedir.

Kaynakça

- Adıbelli, T. S. (2005). *Dekoratif Ürünlerde Ebru* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Akbaba, B. (2014). Developing attitude towards cultural heritage scale: A validity and reliability study. *Educational Research and Reviews*, 9(20). 1046-1054.
- Akdoğan, B. (2001). Sanat, Sanatçı, Sanat Eseri ve Ahlak. *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 42(1). 213-245.
- Akkaya, Y. (2018). *Ebru Sanatının Turizm ile İlişisini Belirlemeye Yönelik Görüşme*. (13 Ekim 2018, görüşme internet üzerinden gerçekleştirildi).
- Akyol, P. K. (2016). Somut Olmayan Kültürel Mirasın Eğitime Uygulanması: Ağaraştırması (Webquest) Örneği. *Milli Folklor Dergisi*, (111). 149-170.
- Arıoğlu, İ. E. ve Atasoy, Ö. A. (2015). Somut Olmayan Kültürel Miras Kapsamında Geleneksel El Sanatları ve Kültür Ve Turizm Bakanlığı. *Turkish Studies*, 10(16). 109-126.
- Aslan, E. (2016). Üretici Bir Etkinlik Alanı Olarak Sanat Eğitiminin Toplumsal Gerekliliği. *Eğitim ve Öğretim Araştırmaları Dergisi*, 5(3). 290-296.
- Atlı, S. (2016). Erzincan-Kemaliye (Eğin) Sıra Gezme Sohbet Toplantıları ve “Eğin Fasıl Grubu”. *Karadeniz Araştırmaları Dergisi*, (51). 273-300.

- Azaklı, T. R. (2018). *Ebru Sanatının Turizm ile İlişisini Belirlemeye Yönelik Görüşme*. (7 Ekim 2018, görüşme internet üzerinden gerçekleştirildi).
- Babaoğlu, A. (2013). *Ebru. Ustalarla Buluşma*. (İçinde, 67-75). İstanbul: Kültür Sanat Basımevi.
- Bahçe, A. S. (2009). Kırsal Gelişimde Kültür (Mirası) Turizmi Modeli. *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, (25). 1-12.
- Barutçugil, H. (2016). *Ebrudan Yeşerenler (Sergi Katalogu)*. Ordu: Yücem Tanıtım.
- Barutçugil, H. (2017). *Ebru Sanatının Turizm ile İlişisini Belirlemeye Yönelik Görüşme*. (26 Ekim 2017, görüşme sanatçının evinde gerçekleştirildi).
- Basat, E. M. (2013). Somut ve somut olmayan kültürel mirası birlikte koruyabilmek. *Milli Folklor Dergisi*, (100). 61-71.
- Büyükokutan, A. (2012). Muğla'daki Kahve Falına Bakma Geleneği Üzerine Bir Değerlendirme. *Folklor/Edebiyat Dergisi*, 18(71). 97-112.
- Can, A. (2018). *Ebru Sanatının Turizm ile İlişisini Belirlemeye Yönelik Görüşme*. (18 Temmuz 2018, görüşme internet üzerinden gerçekleştirildi).
- Çapar, G. ve Yenipınar, U. (2016). Somut Olmayan Kültürel Miras Kaynağı Olarak Yöresel Yiyeceklerin Turizm Endüstrisinde Kullanılması. *Journal Of Tourism And Gastronomy Studies*, 4(1). 100-115.
- Çavdar, A. A. (2017). *Ebru Sanatının Turizm ile İlişisini Belirlemeye Yönelik Görüşme*. (7 Ekim 2017, görüşme sanatçının atölyesinde gerçekleştirildi).
- Çelepi, M. S. (2016). Somut Olmayan Kültürel Miras ve Üniversite Gençliği. *Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 3(3). 15-35.
- Çolakoğlu, G. (2006). Gelenekten Beslenen Karagöz. *Folklor/Edebiyat Dergisi*, 12(46). 543-554.
- Demir, E. S. (2015). *Türkiye’de Somut Olmayan Kültürel Mirasın Ekoturizm Bağlamında Değerlendirilmesi*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Demirbulat, Ö. G., Özdemir, S. S. ve Bozok, D. (2015). El Sanatları Ve Turizm İlişkisi Çerçevesinde Türk Halı Dokumacılığının UNESCO Somut Olmayan Kültürel Miras Listesinde Yer Alan Örnekler Doğrultusunda Değerlendirilmesi. *14. Geleneksel Turizm Paneli Bildiriler Kitabı*. Sakarya. 564-579.
- Elhan, S. (2004). *Yapım Yöntemleriyle Ebru Sanatı*. Ankara: Murat Kitap ve Yayınevi.
- Göde, H. A. ve Tatlıcan, N. (2016). Geleneksel Isparta Ekmeği Etrafında Şekillenen Somut Olmayan Kültürel Mirasın Turistik, Eğitimsel ve Ekonomik İşlevlerinin Yaratılmasına Yönelik Yaklaşımlar. *Süleyman Demirel Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, (38). 125-143.
- Görgülü, U. (2007). *Ülkemizin Taraf Olmadığı Sualtı Kültürel Mirasının Korunması Sözleşmesi ve Sualtı Kültür Varlıklarımız*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Gülcan, B. (2010). Türkiye’de Kültür Turizminin Ürün Yapısı ve Somut Kültür Varlıklarına Dayalı Ürün Farklılaştırma İhtiyacı. *İşletme Araştırmaları Dergisi*, 2(1). 99-120.

- Gülüm, E. (2015). Yaratıcı Turizm – Halk Kültürü İlişkisi ve Yerelin Popülerleşmesi. *Milli Folklor Dergisi*, (105). 87-98.
- Hıra, B. (2017). *Ebru Sanatının Turizm ile İlişisini Belirlemeye Yönelik Görüşme*. (7 Ekim 2017, görüşme sergi salonunda gerçekleştirildi).
- İSMEP, İstanbul Sismik Riskin Azaltılması Ve Acil Durum Hazırlık Projesi. (2014). *Kültürel Mirasın Korunması*. İstanbul.
- İşcan, K. (2019). *Ebru Sanatının Turizm ile İlişisini Belirlemeye Yönelik Görüşme*. (10 Mart 2019, görüşme internet üzerinden gerçekleştirildi).
- Kasımoğlu, H. (2011). Van Halk Masal ve Hikâyelerinin İcra Bağlamı Olarak Divanhane (Duvakhane) Geleneği. *Milli Folklor Dergisi*, (89). 170-178.
- Kaya, S. (2012). Ebru Sanatının Çocuklar Üzerindeki Rolü ve Düzce İstiklal Anaokulu Örneği. *Akdeniz Sanat Dergisi*, 5(10). 54-70.
- Kurgun, H. ve Yumuk, Y. (2013). Yöresel El Sanatlarının Kültürel Turizmin Gelişimindeki Rolü: Görece (Boncukköy) ve Nazarköy Örnekleri. *Uluslararası Sosyal ve Ekonomik Bilimler Dergisi*, 3(1). 27-32.
- Mercin, L. ve Alakuş, A. O. (2007). Birey ve Toplum İçin Sanat Eğitiminin Gerekliliği. *Dicle Üniversitesi Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi Dergisi*, (9). 14-20
- Oğuz, M. Ö. (2003). Halkbilimi Çalışmalarının Yeni Dönemi: Somut Olmayan Kültürel Mirasın Korunması Sözleşmesi. *Milli Folklor Dergisi*, (60). 247-253.
- Oğuz, M. Ö. (2007). Folklor Ve Kültürel Mekân. *Milli Folklor Dergisi*, (76). 30-32.
- Oğuz, M. Ö. (2008). UNESCO Ve İnsanlığın Sözlü ve Somut Olmayan Mirası Başyapıtları. *Milli Folklor Dergisi*, (78). 5-11.
- Poria, Y., Butler, R. W., Airey, D. (2003). Tourism, religion and religiosity: *A holy mess*. *Current Issues in Tourism*, 6(4). 340-363.
- Sarkım, M. (2007). *Sürdürülebilir Turizm Kapsamında Turistik Ürün Çeşitlendirme Politikaları Ve Antalya Örneği*. (Yayınlanmamış Doktora Tezi). Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.
- Sobacı, A. (2001). *Klasik Türk Ebru Sanatı ve Kompozisyon*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum.
- Şahbaz, P. R. ve Karaçar, E. (2013). Yerel Çekiciliklerin Turizme Kazandırılmasına Yönelik Yöre Halkının Tutumları: Çankırı Tuz Mağarası Örneği. *Journal of Tourism and Gastronomy Studies*, 1(4). 12-19.
- Şahin, İ. D. (2010). *Yerel Kültür Mirasının Dijitalleştirilmesi ve Halk Kütüphaneleri: Yalova Örneği*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Şahin, S., Kızılet, A. ve Bastık, C. (2011). Küreselleşme Sürecinde Güreşteki Değişimin Dinamikleri. *Atatürk Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 13(2). 16-29.
- Şimşek, G. (2013). Somut Olmayan Kültürel Miras ve Kadın. *Mediterranean Journal Of Humanities*, 3(1). 225-236.
- Taşatan, U. (2017). *Ebru Sanatının Turizm ile İlişisini Belirlemeye Yönelik Görüşme*. (25 Ekim 2017, görüşme sergi yerinde gerçekleştirildi).

- Tirkeş, İ. (2019). *Ebru Sanatının Turizm ile İlişisini Belirlemeye Yönelik Görüşme*. (17 Şubat, 2019, görüşme internet üzerinden gerçekleştirildi).
- Toktaş, P. (2012). Türk Ebru Sanatçılarının Kronolojik Olarak İncelenmesi. *Akdeniz Sanat Dergisi*, 5(9). 123-132.
- Türker, A. ve Çelik, İ. (2012). Somut Olmayan Kültürel Miras Unsurlarının Turistik Ürün Olarak Geliştirilmesine Yönelik Alternatif Öneriler. *Yeni Fikir Uluslararası Hakemli Akademik Fikir Araştırma Dergisi*, (9). 86-98.
- Ural, A. ve Kılıç, İ. (2013). *Bilimsel Araştırma Süreci ve SPSS ile Veri Analizi*. (4. Baskı) Ankara: Detay Yayıncılık.
- Ünal, E. (2019). *Ebru Sanatının Turizm ile İlişisini Belirlemeye Yönelik Görüşme*. (17 Şubat 2019, görüşme internet üzerinden gerçekleştirildi).
- Yakıcı, A. (2010). Somut Olmayan Kültürel Mirasın Somut Mekânı: Konya Barana Odaları. *Milli Folklor Dergisi*, (87). 94-100.
- Yeşilbursa, C. C. (2011). *Sosyal Bilimlerde Miras Eğitiminin Öğrencilerin Somut Kültürel Mirasa Karşı Tutumlarına ve Akademik Bakışlarına Etkisi*. (Yayınlanmamış Doktora Tezi). Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Yurttadur, O. (2014). Sanatta Küreselleşme ve Ekonomi İlişkisi. *Akdeniz Sanat Dergisi*, 7(13). 175-182.